Халқ зиёлилари рўзномаси

Маърифат

معرفت

MARIFAT

1931 йил 4 июлдан чиқа бошлаган 1993 ЙИЛ 12 МАЙ, ЧОРШАНБА № 33 (6544). Баҳоси 5 сўм.

Уруш ва меҳнат фахрийлари мурожаатини қўллаб-қувватлаймиз

КЕЛАЖАК УЧУН ҲАММА МАСЪУЛ!

Бугунги ёш авлодни комил инсонлар қилиб тарбиялаш, уларга замон талаблари асосида пухта билим бериш, касб-ҳунар ўргатиш мустақил Ўзбекистоннинг истиқбол кадрларини етиштириш учун чинакам қайғуришдир. Ана шу маънода бир гуруҳ уруш ва меҳнат фахрийларининг жумҳуриятдаги халқ таълими ходимлари, муаллим-мураббийлар, маҳалла фаоллари, ўқувчилар ва талабалар, педагог — фахрийлар ва барча меҳнат аҳлига Мурожаати кўпчиликнинг диққат-эътиборида бўлмоқда. Бу Мурожаат яқинда Шайхонтоҳур тумани ибн Сино мавзеси аҳолиси билан Аъзамхон Рустамов номли 262-ўрта мактаб педагогик жамоасининг қўшма йиғилишида ҳам кенг муҳокама қилинди.

Йиғилишни мактаб директори Азимжон Мадраҳимов кириш сўзи билан очиб, уруш ва меҳнат фахрийларининг мурожаатини шарҳлаб берди. Шундан сўнг, сўзга чиққан ота-оналар, ҳуқуқ-тартибот идораларининг ходимлари, педагоглар Ўзбекистон раҳбарияти ёш авлод таълим-тарбиясига катта эътибор бераётганлигини, халқ таълимига давлат ғамхўрлигини тобора кучайтираётганлигини мамнуният билан таъкидладилар.

Ўзбекистон Президентининг бозор иқтисодиёти шароитида халқ таълими ходимларини ижтимоий муҳофаза қилиш ҳақидаги фармонлари, «Таълим тўғрисида» Қонуннинг қабул қилиниши, «Соғлом авлод учун» мустақил Ўзбекистон орденининг таъсис этилганлиги бунинг ёрқин далилларидандир. Бундай ғамхўрликларга жавобан барча халқ таълими ходимлари, ота-оналар, педагог — фахрийлар ёш авлод таълим-тарбияси учун катта масъулият билан ишлашлари зарур, деб қайд этишди нотиқлар.

— Тарбия ишида ҳамма бир ёқадан бош чиқариши лозим, — деди мактаб директори А. Мадраҳимов. — Бунда, шубҳасиз, педагогларнинг тутадиган ўрни беқиёсдир. Ҳар бир болага эътибор ва ҳурмат билан муносабатда бўлиш, уларни сезгирлик билан кузата билиш, фақат ўқиши хусусидагина эмас, яшаш тарзи ҳақида ҳам қайғуриш ўқитувчининг бурчидир. Бу борада мутахассислар, айниқса, педагог-фахрийлар мактаб жамоасига ўз маслаҳатлари билан ёрдам бериб туришлари керак.

Сир эмаски, ўқувчиларимиз орасида одоб-ахлоқи давр талабига жавоб бермайдиган, қонунчиликни билмайдиган, ҳатто ота-онасини ҳам менсимайдиган ўғил-қизлар учраб туради. Булар билан мунтазам иш олиб боришга эришиш учун мактаб ва ота-оналар ҳамкорлигини янада яхши йўлга қўйиш тадбирларини ишлаб чиқдик. Ибн Сино мавзесидаги ҳар бир кўп қаватли уйга икки фахрий педагогни ёки маҳалла қўмитаси фаолларини бириктиришга қарор қилиниши, шубҳасиз, яхши самара беради. Чунки, ота-оналар ишда бўлган пайтда ўқувчилар бўш вақтини қандай ўтказишни кузатиш, уларни тўғри йўлга бошлаш ғоят муҳимдир.

— Ўқувчининг қинғир йўлга кириб кетмаслигининг олдини олиш энг муҳим вазифаларимиздан бўлмоғи керак, — деди туман ички ишлар бўлими вакили Алишер Рустамов. — Улар билан суҳбатлар ўтказиш, қонунчиликни тушунтириш, албатта, муҳим аҳамиятга эга. Ўтган йилларда бу масалага жиддий эътибор берилмаганлиги туфайли мактабларнинг юқори синф ўқувчилари ибн Сино мавзесида ножўя ишларга қўл уришгача бориб етдилар. Ўғрилик, қонун бузилиши ҳолатлари рўй берди. Ана шундай жиноий иш қилган ўқувчилар қўлга олинди ва тегишли чора-тадбирлар ҳам белгиланди. Бироқ, шуни афсус билан қайд этишга тўғри келадики, бу болаларнинг бўш вақтларини қандай ўтказаётгани ҳақида на педагоглар, на ота-оналар, на жамоатчилик етарли шуғулланмаганлар. Агар биз болаларимизнинг тақдири билан чинакамига қизиқсак, улар ҳеч қачон ножўя йўлдан бормайдилар.

Уруш ва меҳнат фахрийларининг «Маърифат» рўзномасида эълон қилинган даъвати ҳам эртанги кун эгаларини ахлоқан пок, билимдон ва меҳнатсевар қилиб тарбиялашга ҳар бир фуқаронинг муносиб ҳисса қўшишига қаратилган. Биз бу йўлда ҳаммамиз биргалашиб ҳаракат қилишимиз зарур. Чунки ўсиб келаётган ёш авлод келажагимиздир.

Ибн Сино мавзесидаги Улуғ Ватан уруши ва меҳнат фахрийлари жамоасининг раиси Карим ота Мансуров ўз сўзини ўғил-қизларнинг бўш вақтини мазмунли ўтказиш учун шарт-шароитлар яратиш масалаларига бағишлади.

— Мавзеда 40 мингдан ортиқ аҳоли яшамоқда, — деди у, — ҳар бир хонадонда 1—2 гина эмас, ҳатто тўрт нафаргача ўқувчи бор. Бироқ ана шу янги катта турар-жойда на бирорта кинотеатр, на бирорта болалар дам олиш оромгоҳи қурилган. Агар бу ерда ўқувчилар уйи сингари муассаса ташкил этилса, нур устига аъло нур бўлур эди. Ахир, бундай муассасадаги турли тўгаракларда ўғил-қизлар бўш вақтларини мақсадга мувофиқ ўтказишларидан ташқари меҳнатсеварликни, касбкорни ўрганадилар-ку.

Меҳнатсевар одам эса ҳеч қачон ножўя йўлга кирмайди. Биз болаларни меҳнатда тарбиялаш деган иборадан чўчимаслигимиз керак. Ваҳоланки, биз кексалар ҳалол меҳнат моҳиятини ҳар бир ёшга тушунтириб беришимиз зарур. Бунда ҳадислардан, донишмандлар ёзиб қолдирган бой маданий меросдан, халқ педагогикасидан моҳирона фойдалана билиш фақат педагогларнинггина эмас, тарбия ишига масъул ҳисобланган ҳамма-ҳамманинг муқаддас бурчи бўлмоғи лозим. Ота-оналар, маҳалладошлар ўғил-қизлар тарбиясига бефарқ бўлмасликлари, айниқса, муҳимдир. Чунки элимизда ҳар ким экканини ўради, деган нақл бор. Биз ёш авлод қалбига тарбия уруғини тўғри эколсаккина келажакка тўла ишонч билан қарай оламиз.

Йиғилиш қатнашчилари ўқувчи-ёшларни тарбиялашда педагоглар, ота-оналар, уруш ва меҳнат фахрийлари биргаликда амалга оширадиган тадбирларни белгиладилар.

Ҳамидулла ЙЎЛДОШЕВ,
фахрий педагог.
Салима ШАРИПОВА,
262-ўрта мактабнинг илмий бўлим мудири.

ИҚТИДОРЛИЛАР ЭЪТИБОРДА

Мактаб ўқувчиларига пухта билим беришда бошланғич таълим алоҳида ўрин эгаллайди. Жиззах вилоятининг Пахтакор туманидаги 6-ўрта мактабда Мақсуда Темирова номини ижодкор бошланғич синф ўқитувчиси сифатида тилга олишади. У ҳар бир дарсни кўргазмали қуроллар ва таълимнинг техника воситаларидан фойдаланган ҳолда қизиқарли ўтказади.

Изланувчан ўқитувчи ўзининг 20 йиллик иш тажрибасини ҳамкасблари билан ўртоқлашиб келмоқда.

— Педагогик жамоамиз Ўзбекистон Республикасининг «Таълим тўғрисида»ги Қонуни асосида дарс самарадорлигини оширишга, таълимнинг илғор усулларини амалга жорий этишга алоҳида эътибор бераётир, — дейди мактаб директори Шарофат Тўраева. — Бинобарин, бу йил имтиҳонлар тест усулида олиб борилиши муносабати билан 9-синфлардан 11-синфларгача ҳар бир чорак якунида тест синовлари ўтказилди.

Янгича усулни жорий этишдан аввал синф раҳбарлари ва фан ўқитувчиларига тест усулида синов ўтказиш бўйича тушунча ва йўл-йўриқ берилди. Бу ишни амалга жорий этишда синф раҳбарлари алоҳида жонбозлик кўрсатишди.

Ҳа, директор айтганидек, мактабда таълим самарадорлигини оширишнинг янги усулини жорий этиш, шунингдек, иқтидорли ўқувчилар билан иш олиб бориш жамоанинг диққат марказида турибди.

СУРАТДА: бошланғич синф ўқитувчиси Мақсуда Темирова.

У. ҚЎШВОҚОВ олган тасвир.

ДАСТЛАБКИ АМАЛИЙ ҚАДАМЛАР

Яқинда Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазири академик Жўра Абдуллаев Америка коллежлари ва университетлари вакиллари Гейл Стивенсон, Данил Кросби ва Джеймс Эйлерни қабул қилди. Уларга Ўзбекистонда олий таълимни ислоҳ қилиш бўйича амалга оширилаётган ишлар ҳақида гапириб берди. Жумладан, Ўзбекистон собиқ Иттифоқда биринчи бўлиб тест синовлари асосида талабалар қабул қилинганлигини ва бунинг ижобий натижасида бу йил барча олий ўқув юртларига, ўқитишнинг барча шаклларига қабул тест синовлари асосида ўтказилишини маълум қилди.

Шунингдек, икки поғонали тизимга ўтиш — бакалавриат ва магистратура жорий этиш, профессор-ўқитувчиларни олий ўқув юртларига шартнома асосида ишга қабул қилиш, нодавлат олий ўқув юртлари ташкил этиш мумкинлиги ҳақида тушунтирди.

Олий таълимни ислоҳ этиш борасида олиб борилаётган ишлар меҳмонларда катта қизиқиш уйғотди. Бу учрашув Вазирлик ва Консорциум ўртасида ўтган йили ноябрь ойида тузилган ҳамкорлик ҳақидаги шартноманинг амалга ошириш доирасида бўлиб ўтди.

Суҳбат чоғида Америка коллежлари ва университетлари консорциумининг Марказий Осиё республикалари учун Тошкентда доимий ваколатхонасини очиш масаласи муҳокама этилди.

Шундан сўнг Консорциум вакиллари ҳамкорликнинг дастлабки амалий қадамлари сифатида республика ўқитиш марказида Қозоғистон, Қирғизистон ва Ўзбекистон талаба-ёшлари ўртасида тест-синовлари ўтказдилар. Бу тест варақалари АҚШда кўриб чиқилиб, тез орада натижалари маълум бўлади.

1993-94 ўқув йилида Америка коллежлари ва университетлари консорциуми Ўзбекистон талабалари учун 7 ўрин ажратганлиги ҳам яна бир хайрли ишнинг дебочасидир. Консорциум вакиллари Америкада ўқиш истагида бўлган талабалар ўртасида тест синовлари ўтказиб, муносибларини танлаб оладилар. Тест синовларидан муваффақиятли ўтган талабалар бир ўқув йили давомида Америка университетлари ва коллежларида ўз мутахассисликлари бўйича ўқишни давом эттирадилар. Уларнинг ўрнига эса, ўзаро келишувга мувофиқ америкалик талабалар Ўзбекистон олий ўқув юртларида ўқийдилар.

М. САИДМУРОДОВ.

МАМНУН БЎЛИШДИ

«Турон» пайчилик савдо уюшмаси Самарқанд шаҳридаги 59-ўрта махсус мактаб-интернат учун 476 минг сўмлик хўжалик моллари ва ошхона жиҳозларини совға қилди. Арманларнинг вилоят маданият маркази 100 минг сўм, вилоят пахта тозалаш трести 30 минг сўм, яна кўплаб корхоналар ва ташкилотлар катта миқдордаги пулларни мактаб-интернатнинг ҳисобига ўтказдилар. «Обираҳмат» ресторанлар трести билим масканида катта дастурхон ёзиб, барча сарф-харажатларни ўз зиммасига олди. Бу саховатли, хайрли ишлардан билим маскани жамоаси беҳад мамнун бўлди.

А. ҲАЙДАРОВ.
Самарқанд вилояти.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ ҚАРОРИ

ИЖОДКОР ЁШЛАРНИНГ УЙ-ЖОЙ ШАРОИТИНИ ЯХШИЛАШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон ижодкор ёшларини давлат йўли билан қўллаб-қувватлаш чоралари тўғрисида»ги 1992 йил 28 август фармонини бажариш юзасидан, Ўзбекистон Республикаси ижодкор ёшларининг энг муҳтож қисми уй-жой шароитини яхшилаш мақсадида Вазирлар Маҳкамаси қарор қилади:

1. Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳри ҳокимликлари 1993 йилда Нукус шаҳрида ва барча вилоятларнинг марказларида 30 хонадонли, Тошкент шаҳрида 60 хонадонли уй-жой биноларини қуриб битказсинлар, улардаги ҳамма хонадонлар фақат ижодкор ёшларнинг турар-жой шароитларини яхшилаш учун мўлжалланган.

2. Ўзбекистон Республикаси давлат ҳисоб ва истиқболни белгилаш комитети ҳамда Молия вазирлиги Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳри ҳокимликлари билан биргаликда шу мақсадлар учун материаллар ва асбоб-ускуналар қиймати ортишини ҳисобга олиб зарур маблағ ўз вақтида ажратилишини таъминласинлар.

3. Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳри ҳокимликлари мазкур бинолардаги қурилишнинг бориши ва қурилиш-монтаж ишларининг бажарилиш ҳажмлари ҳақида ой сайин Вазирлар Маҳкамасига маълумот бериб турсинлар.

4. Қарорнинг бажарилишини назорат қилиш Вазирлар Маҳкамасининг ижтимоий масалалар, фан ва маданият бўлими ҳамда ҳудудий-ташкилий бўлими зиммасига юклатилсин.

Вазирлар Маҳкамасининг Раиси И.КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1993 йил, 8 май.

ЭЪЗОЗ

9 май куни Киночилар уйида маорифчи уруш фахрийлари бир пиёла чой устидаги суҳбатга тўпланишди. Ўзбекистон халқ таълими вазири Жўра Йўлдошев уруш фахрийларини Ғалаба куни билан самимий табриклаб, жумҳуриятимиз халқ таълими ривожидаги беназир хизматларини муносиб баҳолади. Диёримиз мустақиллигини таъминлашда уларнинг бой тажрибалари муҳим тарбиявий аҳамиятга эга эканлигини алоҳида таъкидлади. Уруш фахрийлари ва халқ таълимининг фаол тарғиботчиларига эсдалик совғалари, вазирликнинг Фахрий ёрлиқларини топширди.

Сўзга чиққан уруш фахрийлари эътибор учун миннатдорчилик билдиришди. Фидойилик ва ватанпарварлик кўрсатиш ҳаётимизда икки бор насиб этди, дейишди улар. Биринчи бор ўтолов кечиб, Ватан ҳимоясига отландик. Бугун жумҳуриятимиз мустақиллиги ҳимояси биз учун ана шундай шарафли вазифадир. Бугун биз учун бой иш тажрибамиз, юрак сўзимиз қурол вазифасини ўтамоқда. Ёш авлодга таълим ва тарбия беришдек муқаддас ишга бор маҳоратимиз ва куч-ғайратимизни сарф этаверамиз. Мустақиллик учун фидойилик — энг олий фидойилик.

Бир пиёла чой устидаги самимий суҳбатга хонандаларнинг жозибали қўшиқлари, ўйин ва кулги алоҳида файз бағишлади.

Мухбиримиз.

Бозор иқтисоди кишиларда уддабурролик хислатларинигина эмас, инсонийлик фазилаталарини ҳам намоён қилмоқда. Бу хислатлар ва фазилатлар республикамиздаги корхона, ташкилот ва хўжаликларнинг боғчаларга муносабатида ҳам кўзга яққол ташланаётир.

Хўжаликларнинг эътимодли раҳбарлари инсонпарварлик ва эътибор кўрсатиб, ҳамёнларига бир сўм қўшимча даромад тушса, боғча, мактаб каби маънавият масканлари эҳтиёжларига сарфламоқдалар. Қай бир хўжаликларнинг раҳбарлари эса иқтисодий қийинчиликларни рўкач қилиб, тижорат шахобчаларини кенгайтираётирлару боғчаларни осонликча ёпиб қўйишяпти.

Қуйидаги ташвишли хат ана шу ҳақда.

«Болалар тақдири, тарбияси ва келажагига бефарқ муносабат қандай эканлигини билмоқчи бўлсангиз бизнинг «Коммуна» жамоа хўжалигимизга бир келиб кетинг. Яхши ният билан очилган Карим Содиқов номли болалар боғчаси эшигига бугунги кунда қулф урилган. Бунинг бош айбдори хўжалик раҳбари Абдураим Усановдир. Олти ойдирки, ота-оналар, 80 нафар гўдак, боғчанинг 20 кишидан иборат жамоаси сарсон-саргардонмиз. Аҳволни ўнглаш мақсадида вилоят, туман ҳокимларидан ёрдам сўраб бир неча бор мурожаат этдик. Афсуски, бирор ижобий натижа йўқ».

Мактуб йўлга чорлади

ЛАФЗ—МУҚАДДАС

Жами йигирма киши имзо чеккан ушбу хат тақдири билан қизиқиб, хизмат сафарига йўл олдим.

...Хўжалик марказида қурилган қўш қаватли замонавий боғча биноси ён-атрофга кўрк бағишлаб турибди. Бу мўъжаз иморатни тиклаган эзгу ниятли кишилар, шубҳасиз, бугунни эмас, келгусини ўйлаб, бу ерда эртанги кунда жамиятнинг эгалари бўлмиш болажонларнинг мириқиб ўсиб-улғайишларини исташган...

Афсуски, тарбиячи қизлар ёзишганидек, боғча биноси ёпиб қўйилибди. Бунинг устига эгасизлик туфайли боғча ҳовлиси қаровсиз, ҳувиллаб ётибди.

Ўзини Бўритош Ашурова дея таништирган очиққина жувон боғча мудираси экан.

— Боғчамиз биносини касалхонага айлантиришмоқчи эмиш, — деди Бўритош кўнгли бир хил бўлиб.

Уни нима деб юпантиришни билмай қолдим. Катта гапириб, уялиб қолиш ҳеч гап эмас. Аввало, Абдураим Усанов билан учрашиб, кейин бир фикрга келишга қарор қилдим.

Аммо ўша куни «Коммуна» жамоа хўжалигининг «хўжайини»ни топиш осон бўлмади. Ниҳоят, кун ботиб, шом қуйилганда хайрихоҳ кишилар раиснинг бошқарув биносида ўтирганини хабар қилишди. Фурсатни бой бермай етиб бордик.

Бошқарув биносини зимзиё қоронғулик чулғаган, чироқ йўқ. Тимирскиланиб раис хонасига йўналдик. Ғира-шира ёритилган хонада Абдураим Усановни учратдик.

У бизни совуққина кутиб олди. Қисқагина салом-аликдан сўнг келишдан мақсадимизни айтиб, боғча ёпилишининг сабабини сўрадик.

— Тақчиллик. Боқа олмаяпмиз. Нима қилайлик, замон ўзларингизга маълум, — деди хўжалик раҳбари тахминан кутган жавобимизни қулоғимизга қуйиб.

— Жамоа умумий йиғилишида боғчани ёпмаслик, бироқ кадрлар жадвалини қайтадан кўриб чиқиш, бир неча тарбиячи штатини қисқартириш тўғрисида қарор қабул қилинган экан-ку. Шу тўғрими?

Тўғри, шундай бўлган...

— Абдураим ака, сиз боғча ёпилишига тақчиллик сабаб бўлди деяётирсиз. Аммо, сўраб-суриштиришимизча, жамоа хўжалигининг иқтисодий аҳволи чакки эмас экан. 1992 йил режалари деярли бажарилибди. Демак, даромад ҳам шунга яраша бўлиши керак. Наҳотки, шундай катта хўжалик ўзининг 80 нафар фарзандини боқа олмаса?

Раис ёйилиб кулди, сўнг гўё бизни энди кўриб тургандек, ғалати термулиб турди:

— Боғчани очамиз. Очмай нима қилардик. — Шундай деб у Бўритошга юзланди. — Эртадан бошлаб боғчани очинглар-да, ҳаракатларингни қилаверинглар. Аммо менинг ҳам талабим бор. Кадрлар жадвалидаги 20 киши ўрнига 14 киши боғчада ишлайди, келишдикми?

Тўғрисини айтиш керак. Елкамиздан тоғ ағдарилгандек бўлди. Бўритош билан ҳисобчи қизнинг қувончи чексиз эди. Масалани ижобий ҳал қилиб, савобли ишга қўл урган бўлсак-да, ҳар эҳтимолга қарши раисдан бир энлик «қоғоз» сўрадик. Мана ўша «қоғоз»дан кўчирма.

«Маърифат» газетаси таҳририятига «Коммуна» жамоа хўжалиги бошқарув раиси.

А. УСАНОВ томонидан.

БИЛДИРИШ ХАТИ

«Коммуна» жамоа хўжалиги ёзиб шуни маълум қиладики, қиш даврида К. Содиқов номли болалар боғчаси ёпилган бўлиб, шу даврда озиқ-овқат (йўқлиги) етарли бўлмаганлиги, ёқилғи етишмаганлиги туфайли вақтинчалик ёпилган, 10 апрель 1993 йилдан эътиборан, 14 штат бирлиги ҳисобида болалар боғчаси очилиб, иш бошлайди.

Жамоа хўжалиги раиси: (имзо) А. УСАНОВ.
9/IV — 1993 йил».

Иш ҳал бўлди-ку, ҳокимликка кириб ўтириш шарт эмас, деган фикр билан жўнаб кетдик. Кунлар бир зайлда ўтиб борарди. Бир кун тўсатдан телефон безовта жиринглади. Гўшакни кўтарсам, Чироқчидан яна Бўритош Ашурова экан.

— Опа, раис яна алдади. РайПОга боринглар, агар у озиқ-овқат маҳсулотларини берса, боғча очилади, бўлмаса йўқ, — деб пайсалга солаяпти.

Ана, холос! «Арслон изидан қайтмас, йигит сўзидан», дейишади-ку? Ҳокимиятга учрашмай нотўғри қилган эканман, дея ўзимни-ўзим койидим. Ҳечдан кўра кеч яхши. Чироқчи туман ҳокими муовини Б. Амирқуловга сим қоқдим. У масалани ўрганиб, албатта, қўнғироқ қилишга ваъда берди. Бироқ кун кетидан кунлар ўтаётир, Чироқчидан хабар йўқ.

Иш юзасидан кўплаб хўжалик раҳбарларига дуч келганман. Айби бўлса-да, зўрники тегирмон тоши юргизар деганларидек иш тутиб, билганингни қил, дегувчилари ҳам бўлган. Хатосини тан олиб, тантилик кўрсатганлари ҳам. Лекин... катта одамнинг алдаши, ёш боладек лақиллатиши қизиқ бўлар экан. Кўзларимга ишонмай, А. Усанов берган «Билдириш хати»га қайта назар соламан. Раис имзосига кўзим тушиб, ноумид — шайтон, кўнглим илигандек бўлади. Шу илиқлик боис ҳар хил қаттиқ-қурум сўзлардан ўзимни тияман. Зора, Абдураим Усанов, мухбирга эмас, халққа сўз берганини, лафз — йигит учун ҳар нарсадан муқаддасроқ эканлигини бир ўйлаб кўрса.

Шундай деб ўйлайману, хаёлимда кўркам боғча биносида ҳовлисини шовқинга тўлдириб ўйнаб юрган болалар гавдаланади, қулоғим остида шўх-шодон кулгилари янграгандай бўлади.

Ҳар ҳолда, ҳали ҳам Чироқчидан хушхабар келишидан умидимизни узганимиз йўқ.

Шарофат ИСКАНДАР қизи,
«Маърифат»нинг махсус мухбири.

МАҚСАДИМИЗ—ҲАМКОРЛИК ҚИЛИШ

Собиқ Иттифоқ инқирозга юз тутгач, унинг таркибидаги республикалар халқ таълими вазирликлари ҳам мустақил иш юрита бошлади. Аёнки, қисқа фурсатда ижобий натижаларнинг қўлга киритилганлиги шубҳасиз. Хусусан, Ўзбекистон Республикасида халқ таълимини юқори поғоналардан бирига олиб чиқиш, келажак авлоднинг етук кишилар бўлиб шаклланиши мақсадида жумҳурият Президенти томонидан қатор тадбирлар амалга оширилди. Айниқса, ўқитувчиларга берилган имтиёзлар, ўқувчиларнинг бепул иссиқ овқат билан таъминланиши, шулар қаторида ўқув дарсликлари ва дастурларининг миллий тилда, асл нусхада шаклланаётганлиги Иттифоқнинг марказлаштирилган бир тизимдаги йўриғисиз ҳам муҳим ишлар қилиш мумкин эканлигидан далолат бериб турибди.

Бироқ бу билан Иттифоқ тарқалди, энди ҳар ким ўз билганича иш тутиши керак деган хулоса чиқмаслиги лозим. Чунки Иттифоқнинг тарқалиши табиий ҳолат ёки қачонлардир бўлиши муқаррарлигидек, республикалар халқ таълими тизимининг йўналиши ҳам бир-бирига ўхшаш, бир-бири билан чамбарчас. Олдинда қўйилган мақсад ҳам битта — ёшларга сабоқ бериш, таълим-тарбиянинг янги поғоналарини шакллантириш.

Мақсадлар муштарак бўлганлиги учун ҳам республикаларнинг халқ таълими вазирликлари, шу тизимда ишлайдиган педагогларнинг илғор тажрибалари оммалаштирилиб, фикрлар алмашилмоқда, ҳамкорлик қилиш йўлга қўйилмоқда.

Куни кеча Ўзбекистон Халқ таълими вазирлигида қабул қилинган меҳмонлар ҳам айнан шу ниятда эканликларини билдиришди. Улар Россия Федерацияси Халқ таълими вазирлигининг етук мутахассислари, илғор педагоглар бўлиб, Ўзбекистонда таълим борасида амалга оширилаётган ишлар билан яқиндан танишиш мақсадида эканликларини айтишди.

Меҳмонларни Ўзбекистон халқ таълими вазирининг муовини И. С. Саиджонов қабул қилиб, қисқа даврда Республика халқ таълимида қилинган ишлар билан уларни таништирди, шунингдек, Россия Федерацияси Халқ таълими вазирлиги билан мунтазам алоқа ўрнатиш, ўзаро ҳамкорлик қилиш ҳар икки томон учун ҳам ижобий натижа беришини алоҳида таъкидлади.

— Минг бор эшитгандан кўра, бир марта кўз билан кўришни маъқул топдик, — дейди Россия Федерацияси халқ таълими вазирининг муовини, меҳмонлар гуруҳининг бошлиғи В. К. Бацин. — Ўзбекистон Халқ таълими вазирлигида, мустақилликка эришилгач, анчагина ишлар қилинганлигини, илғор тажрибалар кўпаяётганлигини эшитгандик. Бугун эса ана шу муҳим ишларни ўз кўзимиз билан кўриб, ўрганишга, тажрибаларимиз билан ўртоқлашишга келганмиз...

Хуллас, меҳмонлар ўн кунлик сафар давомида Тошкент, Навоий, Самарқанд ва жумҳуриятимизнинг бошқа вилоятларидаги халқ таълими бўлимларида ҳам мактаб ва боғча, ҳунар-техника билим юртларида бўлишади. Расмий учрашувдан сўнг улар Тошкент шаҳридаги мактаблар тажрибасини ўрганишга йўл олдилар. Меҳмонларга Тошкент шаҳар халқ таълими Бош бошқармасининг бошлиғи Ҳ. Қ. Йўлдошев ҳамда вазирликнинг мутахассислари ҳамроҳлик қилишмоқда.

Суратда: Ўзбекистон халқ таълими вазирлигида қабул қилиш маросимидан лавҳа.

Р. Альбеков олган тасвир.

ТАЪЛИМДА САМАРАДОРЛИКНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ

Ўқув жараёнига компьютер техникасини жорий этиш бугунги кунда таълим самарадорлигининг муҳим омили бўлиб қолди. Бу борада республикамизнинг турли шаҳар ва туманларида муайян тажрибалар ҳам тўпланди. Ана шу тажрибаларни умумлаштириш, ўқув жараёнини компьютерлаштиришни кенг йўлга қўйиш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги кўпгина тадбирларни амалга оширмоқда. Сирдарё вилоятининг Шароф Рашидов туманида шу йил 18 майда ўтказиладиган «Ўқув жараёнига электрон-ҳисоблаш техникасини жорий этиш самарадорлигини ошириш» мавзуидаги жумҳурият илмий-амалий анжуманида ҳам илғор тажрибани оммалаштириш кўзда тутилади.

Бу катта анжуманни нима учун мазкур туманда ўтказишга қарор қилинди? Туман мактабларида ўқув жараёнига ҳисоблаш техникасини жорий этишдаги тажрибалар нималардан иборат? Мухбиримиз ана шу саволлар билан туман халқ таълими бўлими методика кабинетининг мудири Абдутолиб БОЙЖИГИТОВга мурожаат қилди.

— Жумҳурият илмий-амалий анжуманининг бизнинг туманимизда ўтказилишига асос бор. Чунки мактабларимизнинг ўқитувчилари кўргазмалиликнинг таълим-тарбияда катта аҳамиятга эгалигини ҳисобга олиб, республикада биринчилар қатори ЭҲМни ўқув жараёнига татбиқ этишга киришган эдилар. Ана шу мақсадда мактаб кенгаши раиси, хўжалик раҳбари Абдураззоқ Қаюмов ташаббуси билан 1986 йилда «Корвет» маркали бир комплект электрон-ҳисоблаш машинаси сотиб олинди. Орадан тўрт йил ўтгач, туман халқ таълими бўлими мудири Холмўмин Шукуров ташаббуси билан 16 комплект ана шундай электрон-ҳисоблаш машиналари мактабларга олиб берилди.

Мактабларни компьютерлаштиришга бундай эътиборнинг сабаби нимада, деган ҳақли савол туғилади, албатта. Бу, аввало, таълим жараёнининг мазмунини бойитиш, замонавий ахборот воситаларини ўқув жараёнида қўллаш, таълимнинг қоғозсиз технологиясини жорий этишни давр талаб этаётгани билан боғлиқдир. Бундан қатор мақсадлар ҳам кўзда тутилади. Узлуксиз таълимни амалга ошириш, ўқитувчига табақали ҳақ тўлаш, ўқув жараёнида бир қолипдаги дарсларга барҳам бериш, ўғил-қизлар билим сифатини ошириш, уларнинг билимини жаҳон стандартлари даражасига кўтариш, иқтидорли болаларни танлаш ва уларнинг фикрлаш қобилиятини ўстириш ана шулар жумласидандир.

Бироқ, компьютерлаштириш бир қатор муаммоларни ҳам олдимизга кўндаланг қилиб қўйган эди. Жумладан, ўша пайтда ЭҲМ билан ишлайдиган малакали мутахассис кадрлар етишмас, ўқитувчиларнинг компьютер саводхонлиги деярлик йўқ, дарслик ва дастурлар яратилмаган, ўқитувчилар мустақил дастур тузиш малакасига эга эмас эди. Мазкур муаммоларни туманимиз халқ таълимига қарашли мактабларда ҳал этиш учун ички имкониятлардан унумли фойдаланишга ҳаракат қилинди. Бу борада бизга «Ўзбекўқувавтоматика» ишлаб чиқариш корхонаси ходимлари яқиндан ёрдам бердилар. Корхона мутахассислари билан 1990 йилдан буён шартнома асосида ҳамкорлик қилиб келяпмиз. Дастлабки йилда туманимиздаги мактабларнинг 16 ўқитувчиси қайта тайёрлаш курсидан ўтган бўлса, бу йил 28 муаллим ана шундай курсларда етарли малака ҳосил қилишга эришди. Қайта тайёрланган ўқитувчилар орасида бошланғич таълим, рус тили, чет тили, жуғрофия, кимё, биология муаллимлари ҳам бор.

Ҳозирги пайтда туманимиз мактабларидаги 881 ўқитувчидан 52 нафари ЭҲМдан фойдаланишни мукаммал билади. Уларнинг ҳар бири ўзига хос дарс ишланмаларини яратганлар. Бу малакали ижодкор ўқитувчилар ўқув жараёнини компьютерлаштиришда олтин фондимиздир. Уларнинг бевосита ёрдамида ҳаракатдаги семинар, ўқув машғулотлари ўтказилиб келиняпти.

Туманимиздаги Охунбобоев номли 1-мактаб ЭҲМ ёрдамида дарс ўтишни ўқитувчиларга ўргатишнинг чинакам тажриба манбаи бўлиб қолди, десак янглишмаймиз. Мактабнинг малакали ўқитувчилари Нурилла Эрназаров, Саодат Қувватовалар 75 кишилик мактаб педагогик жамоасига компьютердан фойдаланиш сирларини ўргатмоқдалар. Бундай тажриба мактаблари бошқа билим масканларимизда ҳам мавжуд.

Ҳозирги пайтда синфдан синфга кўчириш ва битириш имтиҳонларини тест синовлари орқали ўтказиш борасида ҳам жиддий ишлар йўлга қўйилмоқда. Туманимиз халқ таълими бўлими, методика кабинети мактабларнинг методика кенгашлари билан келишган ҳолда яхши ишга қўл урдилар. Ўқув масканларимизда «Тест банклари» ташкил этилди. Тестнинг машинали ва қўлёзма шаклидаги турлари ҳам яратилди. Масалан, адабиётдан тест синови учун туман мактабларида тайёрланган 20 вариантдан, ҳар томонлама муҳокама этилиб, тўрт варианти сараланди ва тест усулида имтиҳонларда фойдаланиш учун берилди. Ҳар бир вариантда 50 тадан, тўрт вариантда эса 250 та савол бор. Ўқувчи хоҳлаган вариантини танласа, унга ЭҲМ экранида 50 та савол намоён бўлади. Шу саволларнинг 85 фоизини тўғри ҳал қилган ўқувчини машина мусиқа чалиш билан қаршилайди. Бу ўқувчи тест синовини «аъло» баҳога топширди деган гап. Биз, ҳатто, машина ижро этадиган мусиқани ҳам миллийлаштиришга эришдик. Адабиёт фанидан бундай ишланмани адо этишда олий тоифали ўқитувчилар Алишер Болибеков, Насиҳат Дўстназарова, Сайёра Анорова алоҳида намуна бўлдилар.

Физика, математика, кимё, жуғрофия, тарих, чет тили, меҳнат, одобнома, инсон ва жамият фанларидан тест дастурларини яратишда ҳам муваффақиятга эришилди. Бунда ўқитувчилардан А. Шукуров, А. Назаров, И. Омонов, Р. Абдухолиқова ва бошқаларнинг ижодкорлиги катта аҳамият касб этди.

Бошланғич таълимда ЭҲМни қўллаш борасида 19-мактаб ўқитувчиси Туйғуной Раҳимова, 13-мактаб ўқитувчиси Назира Ҳожиева, 6-мактаб муаллимаси Дилором Шукурова, 15-мактабдан Кубарро Эралиевалар ҳам катта тажриба тўплашди. Улар машғулотларни компьютер асосида ўтказиш юксак самара беришини амалда исбот қила олдилар.

Яқинда туман халқ таълими бўлимига ҳам 2 та компьютер ўрнатилди. Бу электрон-ҳисоблаш машиналари орқали эндиликда бошқаришни компьютер орқали адо этиш имконига эга бўлмоқдамиз.

Ўтказиладиган жумҳурият миқёсидаги илмий-амалий анжумандан ҳам умидимиз катта. Чунки унда вазирлик, вилоят халқ таълими бошқармаси раҳбарлари, малака ошириш институтлари услубчилари, кўпгина олий ўқув юртларидан мутахассислар, олимлар ҳам қатнашдилар. Ана шу анжуман давомида 20 дан зиёд ўқитувчиларимизнинг амалий ишлари ҳам тарғиб этилади.

Анжуманга пухта тайёргарлик кўришда Гулистон Давлат дорилфунуни информатика кафедрасининг катта ўқитувчиси Исматулла Исҳоқов, Мирзаобод туманидаги 4-мактаб информатика фани ўқитувчиси Абдураҳим Холиқовлар ҳам яқиндан ёрдам бермоқдалар. Ўйлаймизки, анжуман қатнашчилари учун ташкил этиладиган очиқ дарслар, семинар-дарслар, тузилган режа ва дастурларнинг муҳокамалари, илғор тажрибаларни алмашиш, илмий янгиликлар билан танишув ўқув жараёнини компьютерлаштириш борасидаги ишларнинг янги босқичга кўтарилишига имкон яратади. Бу, ўз навбатида, «Таълим тўғрисида»ги Қонунни амалга оширишга ҳам муносиб ҳисса бўлиб қўшилади.

М. РАҲМОНОВ
суҳбатлашди.

Она тили ва адабиёт ўқитувчиларига тавсиялар

СИНОВЛАР ҚАНДАЙ ЎТКАЗИЛАДИ?

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлигининг 1992—93 ўқув йилини якунлаш, синфдан-синфга кўчириш ва битириш имтиҳонларини ўтказиш юзасидан буйруғига асосан, 5-синфда она тилидан диктант, 8-синфда оғзаки синфдан синфга кўчириш имтиҳонлари бўлади. 11-синфда она тилидан диктант, адабиётдан оғоғзаки; 9-синфда она тилидан ижодий баён, адабиётдан оғзаки битириш имтиҳонлари ўтказилади.

Синфдан синфга кўчириш ва битириш имтиҳонлари учун диктант матнлари ўқитувчи томонидан тайёрланиб, методбирлашма йиғилишида муҳокамадан ўтказилади ва мактаб маъмурияти томонидан тасдиқланади. Диктант матнлари таълимий ва тарбиявий жиҳатидан давр талабига мос бўлиши мақсадга мувофиқдир.

Диктант матни 5-синфда 100—110, 11-синфда 220—240 сўз ҳажмида бўлиши, ўқитувчи диктант мавзуи ва мақсадини ҳисобга олиб, матндаги сўзлар миқдорини камайтириши ёки кўпайтириши мумкин.

Диктантни баҳолашда қуйидагича мезон белгиланади:

«5» баҳо: а) мутлақо хатосиз ёзилган; б) қўпол бўлмаган битта имло ёки битта ишорат хатоси бўлган диктантга қўйилади.

«4» баҳо: иккита имло ва иккита ишорат хатоси бўлган диктантга қўйилади. Хатолар нисбати ўзгариши мумкин, лекин миқдори тўрттадан ошмаслиги керак.

«3» баҳо: тўртта имло ҳамда тўртта ишорат хатоси бўлган диктантга қўйилади. Хатолар нисбати бошқа кўринишларда бўлиши ҳам мумкин, лекин миқдори юқоридагидан ошмаслиги керак.

«2» баҳо: еттидан зиёд имло ва яна шунча ишорат хатоси бўлган диктантга қўйилади.

8-синфда она тилидан синфдан синфга ўтказилади. Имтиҳон билетлари ўқитувчи томонидан тузилади, методбирлашма йиғилишида муҳокама этилиб, мактаб маъмурияти томонидан тасдиқланади.

Битирувчи 9, 11-синфларда адабиётдан оғзаки имтиҳон бўлади. Имтиҳон билетларидан намуналар Республика ўқув-методика маркази томонидан тайёрланиб, жойларга юборилган.

Ўқувчиларнинг она тилидан оғзаки жавобларини баҳолашда қуйидагилар ҳисобга олинади: а) жавобнинг тўлиқ ва изчиллиги; б) мавзуни ўзлаштириши ва тушуниш даражаси; в) жавобнинг аниқ ва мантиқли ифодаланиши; г) жавобда адабий тил меъёрларига риоя қилиниши.

Шунингдек, адабиётдан оғзаки имтиҳонлар учун қуйидаги баҳо мезонлари белгиланади:

1. Ўқувчи имтиҳон саволларига тўлиқ жавоб берса, бадиий асарни ифодали ва хатосиз ўқиса, асар матнини чуқур билганлиги сезилиб турса, асар ғояси ва аҳамиятини тўғри тушунса, ўқиган асарларига мустақил баҳо беролса, асар қаҳрамонларига ўз муносабатини билдиролса, адабиёт назарияси бўйича асосий тушунчаларни билиши сезилиб турса, ўқиганларини ҳаётга татбиқ эта олса, нутқида равонлик бўлса, шеърий асарларни ифодали ўқиса, «5» баҳо қўйилади.

2. Ўқувчи имтиҳон саволларига жавоб берса, асар мазмунини ва қаҳрамонлар тимсолини, эстетик аҳамиятини тўғри тушунса-ю, асар ғояси ва бадиий хусусиятларини характерлаганда айрим камчиликларга йўл қўйиса, ўз фикрини исботлаш жараёнида ёки бадиий асарлардан парчалар, шеърий асарларни ўқишда жузъий хатоларга йўл қўйса, жавоб етарли даражада изчил бўлмаса, «4» баҳо қўйилади.

3. Ўқувчи билетдаги саволларга асосан жавоб берса-ю, асарнинг ғоявий мазмунини очишда, адабиётшунослик тушунчаларини таҳлил қилишда, ифодали ўқишда нуқсонга йўл қўйса, яхши ўқиёлмаса, нутқида камчиликлар бўлса, «3» баҳо қўйилади.

4. Ўқувчи саволларга умуман қаноатланарли жавоб беролмаса, «2» баҳо қўйилади.

9-синф ўқувчилари она тилидан ижодий баён ёзадилар. Ижодий баён ўқувчиларни ижодий изланишга, ижод қилишга, мустақил фикрлашга ўргатадиган ёзма иш туридир.

Ўқитувчи ижодий баён учун 350—400 сўзли матн тайёрлаб, методбирлашма муҳокамасидан ўтказади ва тасдиқлатади.

Имтиҳонда баён матнининг бошланиш қисми (1—2 абзац) ўқиб берилади. Режа тузиш ва баённинг давомини ёзиш ўқувчиларга ижодий иш қилиб топширилади.

Ижодий баён бошқача шаклда бўлиши ҳам мумкин. Баён матнининг ҳаммаси ўқиб берилади. Сўнгра ўқувчилардан баён мазмуни ва шахсини ўзгартириб ёзиш талаб этилади. Ўқувчилар баён матнининг воқеасини ва шахсини ўзгартирган ҳолда режа тузадилар ва баён ёзадилар. Ҳеч бир ўқувчининг ёзган иши бир-бирига ўхшамайди.

Баённи баҳолаш учун қуйидаги мезон белгиланади:

«5» баҳо қуйидагича ёзилган баёнга қўйилади: мавзу режага мувофиқ ёзилган мантиқли ва мунтазам бўлса; сўз бойлиги, ифода қурилиши ва услуби адабий тил талабларига мос келса; мазмун ва ифодада бир-икки нуқсон бўлиб, битта имло ва иккита ишорат хатосига йўл қўйилса, бироқ услуб хатоси бўлмаса.

«4» баҳо: мавзу режа асосида тўла ёритилса, лекин баъзи кичик нуқсонларга йўл қўйилган бўлса, фикр баёнида мунтазамлик қисман бузилса, сўз танлашда ва ифода қурилишида ҳар хиллик бўлса, мазмун ва ифодада 2—3 нуқсонга йўл қўйилган бўлса, икки имло, икки ишорат, икки услубий хато мавжуд бўлса қўйилади.

«3» баҳо: мавзу тўлиқ ёритилмаса, мавзудан қисман четга чиқилган бўлса, воқеалар изоҳида нуқсонларга йўл қўйилса, сўз бойлиги ва ифода тузилишида ночорлик сезилиб турса, 9 тагача имло, 4 тагача ишорат, 4 тагача услубий хато бўлса қўйилади.

«2» баҳо: иш режага мос бўлмаса, фикр баёни ва қурилишида бузилишлар бўлса, фикрлар бир-бирига боғланмаса, сўз бойлиги жуда ночор бўлса, мазмун ва ифодада 5—6 тагача нуқсонга йўл қўйилган бўлса, саводхонликда 7 тагача имло, шунчагача ишорат ва услубий хато бўлса қўйилади.

Республикамиз маорифига йилдан йилга ўқувчилар билимини синаш, имтиҳон қилишнинг турли усуллари кириб келмоқда. Шулардан бири тестдир. Ҳозирги пайтда назорат воситаси сифатида тест усули тажрибаларда яхши натижалар бераётгани сир эмас.

«Тест» — инглизча сўз бўлиб, тестр, яъни текшириш, синаш деган маънони англатади.

Республика Халқ таълими вазирлигининг 1992—93 ўқув йилини якунлаш, синфдан синфга кўчириш ва битириш имтиҳонларини ўтказиш ҳақидаги буйруғида оғзаки имтиҳонларни тест асосида ўтказиш халқ таълими муассасасининг ихтиёрига ҳавола этилган.

Республика ўқув-методика маркази ўқитувчиларга ёрдам сифатида тест топшириқларини тайёрлаб, нашрдан чиқарди. Бу иш тест тузиш борасида дастлабки тажриба бўлганлиги ва ниҳоятда қисқа фурсатда нашрдан чиқарилганлиги учун айрим хато ва чалкашликлар бўлиши эҳтимолдан узоқ эмас. Агар ана шундай нуқсонлар учраса, уларни тузатиб тест топшириқлари матнини ўқувчиларга ҳавола этишингизни сўраймиз.

Шунингдек, ТошДД профессори Анвар Ҳожиаҳмедов, Омонилла Мадаевларнинг «Ўзбек адабиётидан тест-синов учун машқ саволлари», Абдураззоқ Рафиев ва Ж. Худойбердиевларнинг олий ўқув юртларига кирувчилар учун «Ўзбек тилидан тест топшириқлари» рисолалари ўқитувчиларга тестнинг моҳиятини тушунишда ва тест топшириқларини тузишда намуна бўлиб хизмат қилиши мумкин.

Имтиҳонлар қандай ўтказилишидан қатъи назар, IV чорак давомида ўқувчиларга тестнинг моҳияти, унга қандай тайёргарлик кўриш, қай тарзда ўтказиш ҳақида кўрсатмалар бериб бориш, тест намуналарини ўқувчилар билан бирга тажрибадан ўтказиш талаб этилади. Айниқса, битирувчи синфларда имконият даражасида тест топшириқлари тажрибадан ўтказилиши, унинг моҳияти ўқувчилар онгига сингдирилиши шарт. (Бу ишда мактаб маъмурияти ҳам яқиндан ёрдам бериши лозим).

Тест синовлари қандай тартибда ўтказилади?

Бир вариантда имкониятга қараб 25 та, 50 та ва ҳоказо топшириқ бўлиши мумкин. Ҳар бир топшириқда 5 тадан жавоб бўлади. Ўқувчи энг тўғри жавобни белгилайди. Масалан:

Кулган бошқалардир,
йиғлаган менман,
Ўйнаган бошқалар,
инграган менман.
Эрк эртакларини эшитган
бошқа,
Қуллик қўшиғини
тинглаган менман.

Ушбу шеърий парчада қайси тасвирий восита қўлланилган? А. Ўхшатиш. В. Сифатлаш, С. Муболаға. Д. Антитеза. Г. Истиора.

Ўқувчи юқоридаги жавоблардан қайси бирини тўғри деб билса ўшани белгилайди. Ҳар бир топшириқ 1 баллдан баҳоланади.

Тест топшириқларини баҳолаш мезонини қуйидагича белгилаш маъқул кўрилмоқда. 50 та топшириқнинг ҳар бири 1 балл, жами 50 балл, ҳар бир балл 2 фоиздан 100 фоиз бўлади.

80—100 фоизгача — «5» баҳо (40—50 тагача топшириқ бажарилса).

65—80 фоизгача — «4» баҳо (33—40 тагача).

50—65 фоизгача — «3» баҳо (25—33 тагача).

50 фоиздан паст бўлса — «2» баҳо.

Тест топшириқлари 25 та тузилган бўлса, ҳар бир топшириқ 1 баллдан, ҳар бир балл 4 фоиздан 100 фоиз бўлади.

80—100 фоизгача — «5» баҳо (20—25 тагача топшириқ бажарилса).

65—80 фоизгача — «4» баҳо (16—20 тагача).

50—65 фоизгача — «3» баҳо (13—16 тагача).

50 фоиздан пасти — «2» баҳо.

Маълумки, ўқув йили якунида синфдан синфга кўчириш ва битириш имтиҳонларини ҳар бир синфда ва ҳар бир фандан ўтказишнинг имконияти йўқ. Лекин ҳар бир ўқув фани ўқитувчиси ўз ўқувчиларига йил давомида қай даражада билим берди, қандай кўникмалар ҳосил қилди, буни ўзига мақбул усулда (гарчи жадвалда шу синфга имтиҳон қўйилмаган бўлса ҳам) текшириб, синаб кўриши, имтиҳон қилиши мумкин. Бунда ҳам тест усули жуда қўл келиши табиийдир.

Республика ўқув-методика маркази.

МУНОСАБАТ

ФАН—САРҲАДСИЗ УММОН

Не-не сиру синоатларни ўз елкасида кўтарган она замин — борлиқ ва ундаги тириклик ҳақида болалар онгида тасаввур пайдо этувчи «Биология», «Зоология», «Одам анатомияси, физиологияси ва гигиенаси» фанлари ҳар бир даврда ўзига хос аҳамият касб этган. Нега деганда инсониятнинг, қолаверса, бутун тириклик оламининг пайдо бўлиши ва ривожланиши кенг миқёсда ўрганилиши зарур муаммо сифатида мавжуд. Балки шу боисдир, Самарқанд вилояти Нуробод туманидаги 56-ўрта мактаб ўқитувчиси, 26 йилдан буён ўқувчиларга мазкур фанлардан сабоқ бериб келаётган Равшан ака Ҳасанов билан ўтказган суҳбатимиз баҳслар, мунозаралар ва ўз ўрнида ҳамфикрлиликларга бой бўлди.

— Яқин йилларгача ўқувчиларга борлиқ ва ундаги тирикликнинг пайдо бўлишини А. И. Опарин, Чарлз Дарвин таълимотларига таянган ҳолда тушунтириб келганлигимиз сир эмас. Аммо сўнгги пайтларда бу тадқиқотларни рад этувчи турли хилдаги фикрлар юзага чиқаяпти. Сизнингча, буни ўқувчиларга қандай тушунтириш керак!

— Албатта, маълум бир воқеага ёки жараёнга таъриф беришда бир неча қарашлар мавжуд бўлган ушбу даврда болаларга уларнинг бирини ҳақиқат, дея тушунтириш нотўғри. Аксинча, ўқувчиларни жамики бу борада қилинган ишлардан воқиф этиб, уларни ҳам бирон-бир масала юзасидан бош қотиришга ундаш бизнинг вазифамиз бўлиши керак. Ҳолбуки биз, қайси мавзуни олмайлик, уни ёшларга тушунтиришда мутлақлик принципига асосланган тарзда сабоқ беришга одатланганмиз. Бу эса ўз ўрнида қарашлари, билим савиялари турлича бўлган ўқувчиларни бир хил фикрлашга, маълум бир чегарадан ҳатламасликка одатлантиради. Бу — нотўғридир.

— Сўнгги йилларда кишилар ўртасидаги диёнат, меҳру оқибатнинг тобора йўқолиб бораётганлиги такрор-такрор айтилаяпти. Менимча, бунга одам руҳи, маънавий олами эътиборга олинмай ўрганилиши бир сабаб бўлса керак. Бу каби жиҳатларни қамраб олиш сиз ўтаётган фаннинг тўғридан-тўғри вазифаси бўлмасада, унга урғу бериб кетиш керакмикин!..

— Одам ҳақида тушунча беришда биз унинг скелети, нерв тизгини, нафас олиш, овқат ҳазм қилиш, юрак функциялари ва шу каби нарсаларга эътиборни қаратамиз. Бу эса ўқувчини, сиз айтгандек, инсонни мураккаброқ тузилган механик тарзда фаолият кўрсатадиган мавжудот сифатида тушунишга ўргатади. Айни пайтда матбуот, радио ва ойнаи жаҳонда руҳлар, инсон имкониятларининг сарҳадсиз эканлиги тўғрисида турли ахборотлар бериляпти. Булар ҳам назардан четда қолмаслиги керак. Одам ҳақида болаларда тўлақонли тасаввур ҳосил қилишда улар ҳам асосий ҳисобланади. Бу каби гапларни айтиш тўғридан-тўғри бизнинг вазифамиз эмаслигини таъкидладингиз. Бироқ ҳозир шундайин жиҳатларни ўргатадиган ягона бир фаннинг мактабда йўқлиги ўз-ўзидан бу юмушни бизга юклайди.

— Ўқувчи синфхонадаги сабоқни уйда, дарслик орқали мустаҳкамлайди. Мавзулар ҳақида батафсил маълумотлар олади. Шуларни назарда тутиб, дарсликлар яратишда ҳам юқори айтилган мутлақликдан воз кечилиб, четлаб ўтилган масалалар инобатга олинса айни мақсадга мувофиқ бўларди.

— Яқин йилларгача қайсики фан бўлсин, ундан изланишлар, билишлар сифатида эмас, балки бирон бир фирқа тарғиботчиси сифатида фойдаланилди. Ҳатто «Ботаника», «Зоология», «Одам анатомияси, физиологияси ва гигиенаси», «Умумий биология» фанлари дарсликларини ҳам ана шу йўлдан боришга даъват этишди.

Шу пайтгача барча дарсликлар бевосита Москвадан чиққанларидан ўгирилган тарзда бизга бериларди. Уларда мавзуларга оид масалалар ҳам, мисоллар ҳам Россиянинг табиий шароитидан келиб чиқиб келтирилган. Мисол: «Организмларнинг табиатдаги мавсумий ўзгаришларга мослашуви (Фотопериодизм)» («Умумий биология», 77-бет) мавзусида Москва атрофида кун узунлиги, ҳарорат ва ёғинсочин миқдорининг мавсумий ўзгаришлари берилган. Маҳаллий ҳудудимиздаги бу каби жиҳатларнинг дарсликда йўқлиги бир талай муаммоларни келтириб чиқаради.

Ўсимликлар ва ҳайвонлар ҳақидаги мавзуларда ҳам кўпроқ Россияда учрайдиганлари хусусида батафсил тўхталинади. Иложи борича, бошқа манбалардан ўлкамизда ўсадиган ўсимликлар ҳамда яшайдиган ҳайвонлар ҳақида маълумотлар йиғиб, болаларга тушунтираман.

Ҳар бир миллатнинг ўзига хос илми, маданияти ривожининг силсиласи мавжуд. Ачинарлиси, бизнинг бу соҳадаги йўлимизда шундай катта жарлик пайдо бўлдики, у йиллар давомида тобора кенгайиб, чуқурлашиб кетди. Мен алоҳида ўз қобиғига ўралган ҳолда тараққий этиш тарафдори эмасман. Шу билан бирга бировларнинг ютуғидан қандай бўлса, шундай андоза олишга ҳам қаршиман. Фақат ижодий ўзлаштиришни йўлга қўйиш даркор. Бу йўсинда ёндашишни болаларга ўргатиш эса биринчи ўринда мактабнинг вазифасидир.

— Равшан ака, бугунги мусоҳабамиз хамир учидан патир, дегандек бўлди. Ўйлаймизки, сиз қатори ўқувчиларга айнан шу фанлардан сабоқ бериб келаётган муаллимлар ҳам бу борада ўз фикрларини билдиришар. Шундай экан, бугун биз бу мавзуга нуқта қўйишга шошилмаймиз.

— Ҳар кимда ҳар хил фикр деганларидек, мен ҳам ҳамкасбларимнинг ўй-ташвишлари билан қизиқаман. Газетамиз шу каби алоқаларни ўрнатишда бир кўприк бўлса, савобли ишга қўл урилгани ўша-да.

Умуман, олганда, айнан замину ундаги тириклик мавзусини кўтариб, фаннинг нақадар сарҳадсиз уммон эканлигига, унинг ҳали тўлиқ ўрганилмаган жабҳалари талайгиналигиға бир қадар ишонч ҳосил қилдик. Бу, ўз ўрнида, ҳаёт давомийлигидан дарак бўлса ажаб эмас. Мусоҳабада келтирилган муаммоларга ва биологиянинг бошқа масалалари юзасидан Республика ўқув-методика маркази табиий фанлар бўлимининг 1-тоифали услубчиси Саидолим ОРИФХЎЖАЕВ қуйидагиларни сўзлаб берди:

— Ҳозирги кунда жумҳуриятимиздаги 12 мингга яқин биология фани ўқитувчиларини ҳам юқоридаги каби фикрлар ўйлантираётган бўлса керак. Дарсликлар масаласига келсак, умумий таълим мактабларида «Умумий биология»дан янги дарслик яратувчилар гуруҳи тузилди. Бу соҳанинг етук мутахассисларидан ташкил топадиган муаллифлар гуруҳи ўқитувчилар кўнглидаги гапларни эътиборга олиб, тўлақонли қўлланма яратишларига умид боғлаймиз.

Ўсимликлар ва ҳайвонот оламини ўрганишга келсак, бу борада анчагина янгиликлар бор. Биринчи галда Ўзбекистоннинг ҳудудий жиҳатларини ҳисобга олган ҳолда тайёрланган 6—7-синфларга мўлжалланган «Ботаника», 7—8-синфлар учун «Зоология» дарсликлари нашриётга чоп этиш учун топширилган. Яқин орада улар ўқитувчилар ва ўқувчилар қўлига тегади.

Биз, муаллимларнинг ҳам мавзуларга ижодий ёндашиши тарафдоримиз. Марказга янги фикр ва ғоя билан келган ҳар бир фидойини эшитишга, у билан ҳамкорлик қилишга тайёрмиз.

Абдусамат РАҲИМ,
«Маърифат» мухбири.

ИНСОН. ҚАДР. ҚАДРИЯТ

МОЗИЙДАН СЎЗЛАГАЙ ХАЛҚ ЎЙИНЛАРИ

ЖИЗЗАХ ВИЛОЯТИНИНГ ФОРИШ ТУМАНИДА ЎТКАЗИЛГАН ХАЛҚ ЎЙИНЛАРИ БАЙРАМИ БУ ФИКРНИ ЯҚҚОЛ ИСБОТЛАДИ.

- **УЗИ БИР ТАРИХ БУЛМИШ ХАЛҚ УЙИНЛАРИ ЭНДИ БУТУНЛАЙ ЭЛИМИЗГА ҚАЙТАЯПТИ.**
- **1994 ЙИЛ — МИЛЛИЙ ОЛИМПИАДА ЙИЛИ БУЛАДИМИ?**
- **1-МАЙ ХАЛҚ УЙИНЛАРИ БАЙРАМИГА АЙЛАНСА...**
- **ХАЛҚ УЙИНЛАРИ. ДАВЛАТ ДАСТУРИ ЗАРУР.**

* * *

Халқ ўйинлари аслида апрелнинг йигирма тўртинчисида ўтиши керак эди. Аммо ўша куни гупиллатиб қор ёғиб берди. Ниҳоят, 1 май... Ўша куни Қизилқирга одам сиғмай кетди-ёв. Узоқ-яқиндан меҳмон келаверди. Табиат ҳам охиригача тантилик қилиб берди.

Ён дафтарга битилган истаклар

ХИРОСИМА (Япония): — Ўзбекистон ва Япония ўртасида дўстона алоқалар ўрнатиладиган кун узоқ эмас. Ўзбекча урф-одатларни ўрганиш, ўзбек тилини чуқур эгаллаш учун келганман. Ўйинларингиз ҳам меҳнатсевар одамларингиз каби содда, бироқ мазмунга бой экан. Японияга қайтиб бориб китоб тайёрламоқчиман. Ўз китобимда форишликлар ўтказган халқ ўйинлари ҳақида ҳикоя қилиб бераман.

Кэмилла МОСС (АҚШ, Индиана штати): — Мустақил Ўзбекистон Республикасининг истиқлоли метин асосга эга экан. Ажойиб ўлкангиз одамларининг мафтуни бўлдим. Ўтмишига ҳурмат билан қарайдиган халқингиздан кўп нарса кутса бўлади. Диёримга олам-олам таассуротлар билан кетяпман. Агар насиб этса яна Форишга келгум бор...

Ўйинлар тарихидан бир шингил

Халқ ўйинларига 1991 йилда асос солинди. Фориш тумани ҳокимлиги ташаббуси билан савоб ишга қўл урилди. Бир гуруҳ тиниб-тинчимас фидойилар боис ҳамма ишлар қисқа муддатда уддаланди. Сўнгра, республика миқёсида биринчи маротаба илмий-амалий анжуман ҳам ўз ишини бошлади. Аввал Жиззах шаҳрида, кейин Фориш районида қизғин баҳслар бўлди.

1992 йилнинг 19 апрелида қутлуғ иш яна давом этди. Қизилқирга тўпланган ҳамюртларимиз умри боқий халқ ўйинларининг энг яхши намуналарини томоша қилишди. Томоша қилишдигина эмас, авлоду аждодларимизнинг ақлу заковатига офарин айтиб кетишди.

1993 йилнинг май ойи халқ ўйинлари тарихида яна бир саҳифа очди...

Меҳмон бўлиб келинг, Форишга!

— Нега бу туманни Фориш деб аташади? — Меҳмонларимиздан бири шундай дея савол ташлади.

Чор атрофи тоғу қирликлар билан ўралган, асло ўхшаши йўқ табиат маскани бўлмиш Форишга бу номни буюк соҳибқирон Амир Темур қўйган дейишади. Дарҳақиқат, ҳусн бобида Фориш нафақат Парижни, балки жаҳоннинг яна бошқа шаҳарларини ҳам орқада қолдиради-ёв. Парижда яккаю ёлғиз Эйфель минораси қад кўтарган. Форишда эса улуғвор тоғ чўққилари қад ростлаган. Улар табиат ато қилган ҳайкаллар. Бу гўшанинг тоғ ва далаларида юлдуздек ёнган чучмомаю бўтакўзларни, алвон лолақизғалдоғу яшил равочларни на Парижда, на Лондонда ва на бирор мамлакатда топасиз.

Денгиз сатҳидан 1,5—2 километр баландликда жойлашган, ҳудудий кўламига кўра Жиззах вилоятининг 52 фоизини ташкил қиладиган Фориш тумани бугунги кунда Фарғона вилоятидан ҳам йириклиги билан ажралиб туради.

Бағри кенг бу диёр ўзининг ўзбекона урф-одатларини, миллий анъаналарини кўпроқ ва узоқроқ сақлаб қола олди. Шу боис ҳам бу ўлка одамлари халқ ўйинларини ўтказишни бошлаб беришди. Мана, уч йилдирки, бу вазифани тўлалигича уддалаб ҳам келишаётир.

Қизилқирда янграр чорловлар

Одамлару одамлар,
эшитмадим деманглар,
Қизилқирда катта байрам бўлади,
Ҳамма ўйнаб кулади...

Ям-яшил либосга бурканиб ётган сайҳон узра шўх чорловлар ҳавони тўлдириб янгради. Болакайлар тол чивиқларни от мисол миниб даврага кириб келишди. Асрлардан асрларга ўтиб келаётган инжа санъат ифодаси бўлмиш карнай-сурнайлар садоси борлиқни тўлдирди.

Саҳнага вилоятнинг ҳамма шаҳар ва туманларидан етиб келган жамоалар тўпланишди. Миллий либосларда товланиб турган қизлар меҳмонларга пешвоз чиқиб, кўклам чечакларидан гулдасталар тақдим этишди.

Халқ ўйинларини ўтказиш ташкилий қўмитасининг раиси, вилоят ҳокимининг ўринбосари Гуландом СУБҲОНОВА 1993 йилги баҳсларни кириш сўзи билан очиб берди:

— Бугунги байрам — кундалик ҳаётимизда унутилаёзган халқ ўйинларига қайта-қайта ҳаёт бахш этишдек эзгу ишда ташланган хайрли қадамдир. Келажагимиз бўлган ёш авлоднинг ҳар томонлама баркамол, соғлом бўлиб шаклланишида муҳим омил ҳисобланадиган миллий халқ ўйинларини кўз қорачиғидек асраш, бойитиш ҳаммамизнинг муқаддас бурчимиздир.

Вилоят ҳокими, Ўзбекистон Республикаси халқ депутати Алишер ТОШКЕНТБОЕВ барчани табриклаб, шундай деди:

— Асрлар мобайнида севиб-ардоқлаб келинган халқ ўйинларининг мустақил республикамизда қайта тикланиб, янада такомиллашиб бораётганлиги қалбимизни тўлқинлантиради. Ўзбек, қозоқ, қирғиз, тожик, рус, татар ва бошқа ўнлаб миллат ҳамда элат вакилларининг бугунги байрамдаги иштироки миллатлар ўртасидаги тинчлик, дўстлик ва биродарликни мустаҳкамлаш учун хизмат қилиши, шубҳасиз. Миллий ўйинларимизда халқларимизнинг руҳи ва ғурури, урф-одатлари ва анъаналари, тарихи ва келажак орзу-умидлари ифодаланганки, бу ҳар бир кишидан ўзгаларга нисбатан эътиборли бўлишни, иззат-икром кўрсатишни талаб этади.

Эзгулик ҳамиша устивор

Сайлгоҳда халқ ўйинларига келган меҳмонларни кўплаб учратдик. Уларнинг айримлари билан суҳбат қурдик, фикр ва мулоҳазаларини тингладик. Мана, улар нима дейишди:

Мустафоқул ЖЎРАЕВ, Қашқадарё вилояти Касби туманидаги 9-ўрта мактаб директорининг ўринбосари:

— Минг марта эшитгандан, бир марта кўрган афзал, дейишади. Икки йилдан бери Форишда халқ ўйинлари бўлишини эшитардик. Ниҳоят, насиб қилди келиш. Рости, мезбонларнинг ғайрати билан уюштирилган ўйинлар бизга ёқди.

Мамлакатимиз Президенти Ислом Каримовга минг раҳмат. Қадриятимизни тиклашда элга бош-қош бўлаётирлар. Ўзбекистонни дунёга танитаётирлар. Ҳали вақт келади. Форишдан бошланган халқ ўйинлари жумлаи жаҳонга маълум бўлади. Бунга шубҳа қилмаймиз.

Халқ ўйинларини кўриб қувондик. Форишга илмий экспедицияни олиб келиб, халқ ижодининг маҳсули бўлган ўйинларни бирма-бир тўплаган олим, педагогика фанлари номзоди Усмон Қорабоев, Қори-Ниёзий номидаги Ўзбекистон педагогика фанлари илмий-тадқиқот институтининг бўлим мудири, толмас тарғиботчи Талъат Усмонхўжаев, Форишдаги 30-ўрта мактабнинг жисмоний тарбия фани ўқитувчиси Умур Исломов билан яқиндан танишдик. Биз ҳам туманимиз, қолаверса, вилоятимиз миқёсида халқ ўйинларини ташкил этмоқчимиз.

Сувонқул НОРМУРОДОВ, Сурхондарё вилояти Ангор тумани спорт қўмитасининг раиси:

— Туманимиздаги 33 та умумтаълим мактабида 87 нафар жисмоний тарбия фани ўқитувчиси сабоқ беради. Сир эмас, улар ҳанузгача таълим-тарбия жараёнида эскирган, кўпроқ халқимиз урф-одатларига номувофиқ усуллардан фойдаланишаётир. Бу каби ҳолатлар республикамизнинг барча таълим масканларида учрайди десам, янглишмайман. Ўзлигимизни танияпмиз. Мустақиллигимизни қўлга олдик. Бас, шундай экан, зиё масканларига халқчил ўйинларимизни олиб кирайлик.

Фидойиликнинг ўзи кифоя эмас

Халқ ўйинларининг тантанали очилиши маросими тугагач, ҳакамлар спорт турлари бўйича мусобақаларни ўтказишга киришишди. Одиллик, ҳалоллик, иш учун куйинчаклик ҳар бир тур бўйича чиқарилган натижаларда акс этди.

Мусобақалар дастурига киритилган ўн учта ўйинда ютқизган томонлар бўлмади. Жамоалар, қолаверса, жисмоний тарбия фани муаллимлари бир-бирларидан кўп нарса ўрганишди. Устоз ўқитувчилар шогирдларига ибрат бўлишди. Халқ ўйинларининг бош ҳакими этиб тайинланган Умур Исломов асосий вазифасини бажаришга ҳам, ўзи ишлайдиган 30-ўрта мактаб ўқувчиларини ўйинларга тайёрлашга ҳам вақт топа билди. Муаллим қўлида таҳсил кўраётган ўқувчилар «Минди», «Бўрон тинди» мусобақасида биринчи ўринни эгаллаб, барчани хурсанд қилишди.

Фориш туманидаги 1-ўрта мактаб, 30-мактаб-интернат, 59-ўрта мактаб ҳамда Осмонсойдаги 2-мактабнинг жисмоний тарбия ўқитувчилари Қ. Ҳакимов, С. Жумаев, Т. Қувондиқов, О. Холназаров ҳам «Елкада кураш», «Минди», «Қулоқ чўзма», «Чавандозлар», «Отиб қочар» мусобақаларида энг юқори натижаларни қайд этишди.

Энг муҳими, 1993 йилги халқ ўйинларида вилоятдаги ҳамма шаҳар ва туманларнинг фаоллиги сезилиб турди. Агар Фориш тумани вакиллари халқ ўйинлари дастури бўйича мутлақ ғолиб бўлишса, Жиззах шаҳри, Дўстлик тумани жамоалари ҳам совринларга муносиб эканликларини амалда исботлашди. Пахтакор, Зарбдор, Зафаробод, Ғаллаорол туманларидан Форишга борган жамоалар ҳам ҳар йилдагига нисбатан қувонарли муваффақиятга эришишди.

Жиззах шаҳридаги «Суғдиёна» савдо-ишлаб чиқариш фирмаси, «Дарян» агрофирмаси мутасаддилари Фориш, Зарбдор, Жиззах, Ғаллаорол, Дўстлик, Арнасой, Мирзачўл туманлари жамоаларини қимматбаҳо совға-саломлар билан тақдирлашди.

Умур Исломов нима дейди?

Суҳбатдошимиз — халқ ўйинларининг бош ҳаками Умур Исломов тумандаги Тўқай қишлоғида жойлашган 30-ўрта мактабда ишлайди. Салкам чорак аср бўлибдики, жисмоний тарбия фанидан дарс беради. Халқ ўйинлари ва унинг узоқ тарихи билан астойдил қизиқади. Нафақат вилоятда, балки республикада ҳам биринчи бўлиб шу ҳақда китоб чиқарган. Ҳозир давомини ёзишни режалаштирган.

— Халқ меросини асраш ҳам қарз, ҳам фарз. Меросимизни бойитмасак (айниқса, бугун), эртага келажагимиз олдида қарздор бўлиб қоламиз.

Уч-тўрт йил муқаддам қўлимдан келганича халқ ўйинларини тўпладим. Ёлғиз ўзим эмас, албатта. Оллоёр Тиловов, Ихтиёр Умаровдек тиниб-тинчимас ҳамкасбларим, Усмонжон (Қорабоевни айтмоқчи), Талъат ака ёрдами туфайли шундай бўлди. Гап уларни тўплаш, китоб чиқаришда эмас эди. Биз халқ ўйинларини имкони қадар кўпроқ қидириб топишни асосий вазифа қилиб қўйганмиз. Халқ ўйинлари мингга яқин экан. Ҳозир 200 дан зиёди тикланди.

Миллионлаб одамларга маълум қилиш учун ҳам тўплаш керак бу ўйинларни. Халқимизнинг неча минг йиллик тарихи билан боғлиқ мерос бу! Улуғ бобокалонларимиз Амир Темур, Мирзо Улуғбек, Мирзо Бобур, ҳазрати Алишер Навоий, Ҳусайн Бойқаро куч-ғайратларини, ақлу заковатларини савобли ишга бахшида айлаганларини биламиз. Шунинг учун қадимда йигит-қизларимиз ҳавас қилса арзигулик Алпомиш, сарвқомат Барчин бўлишган-да.

Ўзбекистон Республикасининг «Соғлом авлод учун» орденини таъсис этиш тўғрисида»-ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони ўз вақтида чиқди деб ўйлайман. Дарҳақиқат, бугун ёш авлодни камолга етказиш ҳақида ўйлаётган эканмиз, энг аввало, оналар ҳақида қайғуришимиз лозим. Рост-да, бошқа муҳим вазифа йўқ.

Орзуларим ҳақида сўрадингиз. Орзуларим кўп. Бирини айтай. Икки йил илгари мустақил бўлдик. Ниятим шул — истиқлолимиз баркамол бўлсин. Яна бир тилагим: форишликлар бошлаб берган халқ ўйинлари жаҳонга чиқсин. Халқ ўйинлари мактабларимиздаги дарсларнинг дастурига доимий равишда кирса. Шунда болаларимиз соғлом бўлиши таъминланармиди. Туманимиздаги мактабларимизнинг кўпчилигида халқ ўйинларининг 20—30 фоизи жисмоний тарбия фани дарсларига киритилди. Албатта, бу — кам. Лекин бошланиши ёмон эмас.

Халқ ўйинларида қатнашган белоруссиялик меҳмонлардан бири айтган гап ҳали-ҳали ёдимда. Ўшанда минсклик спорт мутахассислари номидан сўзлаган меҳмонимиз «Тавба, шундай ажойиб ҳаракатли жисмоний ўйинларингиз бор экан-а. Хўш, уларни нима учун маориф дастурига киритмаслик керак?» — деган эди.

Ўшанда ўйланиб қолдим. Меҳмоннинг айтганларида жон бор эди-да... Рўй-рост айтишим керак, биз, ўқитувчиларнинг билгани фақат футбол, волейбол, баскетбол бўлиб келди. Ҳозир ҳам шундай. Тўғри, бу ўйинлар ҳам керак. Бироқ «Шакарнинг ози ширин», деган гап ҳам бор-ку? Халқ ўйинлари эса... Уларнинг қайси бирини айтай — халқ ўйинлари болаларни қизиқтиради, жалб этади. Ҳеч ким мажбур қилмайди шуғулланишга. Минг афсуски, бу ўйинларнинг борлигини бугун кўпчилик (айниқса, ёшлар) билмайди.

Дунёда такомиллашмайдиган, тараққиётга уйғунлашмайдиган нарсанинг ўзи йўқ. Бинобарин, халқ ўйинлари ҳам.

Баъзан ўйлаб ўйимга етолмайман. Қаранг, халқимизники бўлмиш «Чавгон», «Подачи» ўйинлари алқисса чим устидаги хоккей тури сифатида дунёга танилиб кетдими? Кетди. Ўзимизнинг ўйин яна ўзимизга қайси қитъадан қайтди? Европадан ва Осиёдан-а? Балли.

Юқорида ҳам айтдим. Яна такрорлай. Ҳозир дарсларимизда кўпгина халқ ўйинларидан фойдаланаяпмиз. Вилоят халқ таълими бошқармаси, вилоят ўқитувчилар малакасини ошириш институти ходимлари ёрдамини аяшмаётир. Ҳозир навбатдаги китобга керакли манбаларни йиғаяпмиз. Китобга кирадиган халқ ўйинларини такомиллаштирамиз. Ажаб эмас, мамлакатимиз биринчиликларини ўтказиш чоғида китобга кирган тавсиялар қўл келиб қолса.

Тўғри, халқ ўйинлари баъзи тузатишларга муҳтож. Бу фикрнинг тўғрилигини вақтнинг ўзи кўрсатаётир. Фақат халқ ўйинларига хос миллий руҳни сақлаб қолиш керак. Халқ ўйинлари турмушимизга кенгроқ кириб бораверсин. Ўқувчи билан ўқувчи, мактаб билан мактаб, шаҳар билан шаҳар... ғолиб бўлиш учун беллашсин.

Нуқтаи назар

Комил ЮСУПОВ, Ўзбекистон Республикаси Жисмоний тарбия ва спорт Давлат қўмитаси раисининг муовини:

— Жиззах вилоятидан келажакда, албатта, чемпионлар чиқади. Ишончимиз комилки, улар халқ ўйинлари бўйича ҳурмат шоҳсупасидан жой олишади. Форишда бўлаётган халқ ўйинлари бугун-эртага мамлакатимизда халқаро мусобақаларга замин ҳозирлайди, албатта. Биз халқ ўйинлари бўйича жаҳон олимпиадасини чиқариш ҳақида ҳам ўйлаётирмиз. Насиб қилса, бу ниятимиз 1994 йилда амалга ошиб қолади. Мақсадимиз эса битта: ўзлигимизни тиклаш.

Таклиф

Раҳматилла МАЛИКОВ, Фориш тумани ҳокимининг ўринбосари, 1993 йилги халқ ўйинларини ўтказиш туман ташкилий қўмитаси аъзоси:

— Ҳамкорликка нима етсин. Мана, бугун қўлни-қўлга бериб ишлашнинг натижасини кўрдик. Биз қадриятларимизни тиклашга киришдикки, бу мақсадга якка-ёлғиз эришиб бўлмаслигини тушунишимиз керак.

Фурсатдан фойдаланиб, битта таклифни ўртага ташламоқчиман. Бу йилги халқ ўйинлари 1 майга тўғри келди. Ва шу куни меҳнаткашларнинг халқаро куни ҳам илк марта кенг нишонланмади. Чикаго шаҳрида асос солинган байрам МДҲга аъзо бўлган республикаларда турлича тантана қилинди. Биз бунга қарши эмасмиз. Хўш, биз келгусида 1 майни мамлакатимиз миқёсида халқ ўйинлари сифатида шоду хуррамлик билан қаршилашни жорий этсак-чи?! Қизилқирда ҳозир бўлган журналистлар, меҳмонлар ва бошқалар ҳам шундай фикр билдиришди.

От чопади йигитнинг шери

Даврабоши улоқни ҳалол қилиб даврага ташлаган чавандознинг номини эълон қилишдан чарчамади ўша куни. Ҳаво ҳам туриб берди бир ёқдан. Узоқ-яқиндан етиб келган чавандозлар омадини синаб кўргали даврага от солишди.

Дупурлади отлар туёғи сайлгоҳни тўлдириб. Ишқибозлар тараф-тараф бўлиб ўзлари хуш кўрадиган чавандозларни олқишлаб туришдан зерикишмади.

Гуррос-гуррос от кезган майдон узра шеър янгради:

Неча кунки, қишлоқ ичра
кезади бир гап,
Кўпкарининг довруғига
тенг шерик бўлиб.
«Сари полвон қамчи тортди
Норнинг отига,
Мард йигитнинг бундай ишга
бормайди қўли».
Бир пиёла чой устида
оқсоқоллар боз,
Ҳайрат билан бири қўйиб
бири сўз олар:
«От юзига қамчи тортмас
асл чавандоз,
Чавандоздан бу дунёда тантилик қолар!».
...Сари чиқар тулпорини етаклаб
бу дам,
Элчи йигит узангига тирайди оёқ.
Йўл уйғонар туёқларнинг таронасидан,
Енгилгина рақсга тушар
салобатли тоғ.
Мана, ўйнар кўк дарвоза қошида тулпор,
Элчи йигит Нор полвонга узатади хат:
«От ҳурмати, айбларимга бўламан иқрор,
Бунга элчи ва ўз отим берар кафолат».
Дастурхонга ярашоши тортилар шу кеч,
Кекса чўпон дуторини қўлига олар:
«Номардлардан мерос ўтар адоват, ўкинч,
Чавандоздан бу дунёда тантилик қолар!».

От чопаётган мард йигитларга боқиб, кўнглимиз ғururга тўлди. Ва яна беихтиёр вилоятимизда, қолаверса, республикамизда от спортини ривожлантириши керак бўладиган болалар ва ўсмирлар мактабларининг камлигини, мавжудлари ҳам бугун иқтисодий муаммолар буҳронида қолиб ёпилай-ёпилай деб турганини эсладик.

От инсоннинг азалий ҳамроҳи, суянчиғи ва фахри. Шундай экан, ҳар бир вилоятда, албатта, от спорти мактабини очиш керак. Бу вазифани уддаласа бўлади. Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги ҳам бу улуғ ишга ўз ҳиссасини бугун ё эртага, албатта, қўшади, дея ишонамиз.

Имтиҳон «аъло» баҳога топширилди

Қизилқир халқ ўйинлари ташкилотчиларининг фаолиятига холис баҳо берди. Олдиндан айтиш керак, мезбонлар имтиҳондан «аъло» баҳо билан ўта олишди.

Мамлакатимиз истиқлоли учун қатъият билан кураш олиб борилаётган, диёримизда иқтисодий танглик сезилаётган бўлса ҳам ижтимоий-сиёсий вазият барқарор бўлиб турган бир пайтда Жиззах вилоятида яхши бир ташаббус бошланди. Сайилгоҳга шаҳар ва қишлоқлардан келган минг-минглаб одамлар юзидан хушнудлик аримади, каттаю кичик бир-бирини эъзозлади. Давлат хўжаликлари, корхоналар, ташкилотлар, муассасалар, тиббиёт, савдо, маиший хизмат ўчоқлари барчага хизмат кўрсатишди.

Халқ ўйинларини вилоятнинг Зомин, Бахмал, Ғаллаорол, Жиззах каби йирик туманларига кўчириш, халқимизнинг дурдона меросини кўз қорачиғи мисол авайлаш, қидириб топиш, авлодлар учун мерос қолдириш тўғрисида жўяли фикрлар айтилди. 1991 йилда Ўзбекистон Республикаси Жисмоний тарбия ва спорт Давлат қўмитаси халқ ўйинларини кенг ёйишга хизмат қилувчи қарор қабул қилгани ҳам эътибордан четда қолмади. Дарҳақиқат, учинчи йилдирки, Жиззах вилояти ташаббусни ўз қўлида ушлаб келаётир.

Эл учун яратилган маънавий неъматдан барча баҳраманд бўлиши учун ҳаммамиз масъулмиз. Бу инсоний қарзимизни узишимиз кераклигини унутишга эса ҳаққимиз йўқ.

Ўзбекистон миқёсида халқ ўйинларининг равнақ топиши ва мудом яшаб қолиши учун Давлат дастурини ишлаб чиқиш шарт.

Жиззах вилоятида халқ ўйинларининг мамлакат миқёсидаги фестивалига тайёргарлик кўришни бошлашди. Республикада биринчи маротаба уюштириладиган фестивалнинг старт олиши учун кўп ишлар қилиниши режалаштирилмоқда. Маблағ топиш билан боғлиқ юмушлар тизими, ҳомийларни аниқлаш тўғрисида бугундан бошлаб сўз юритилаётир.

Ҳамма ишлар уддаланишига кўнгилда ишонч. Ўзбекона қадриятларни камол топтириш, улуғлаш ва асраб-авайлаш билан боғлиқ савоб ишларнинг бошида билимдон, элимиз учун жонкуяр, халқимиз бахти-саодати учун фидойи инсонлар туришибди.

Юрт равнақи йўлида хизмат қилишга ҳар ким ҳам бел боғлайвермайди. Зеро, «Миллий туйғу инсон учун табиийдир, чунки у ота-оналардан мерос қилиб олинган ва бола ўз ота-онасига, бутун дунёга айтган биринчи сўзида ифодаланади. Ўз халқига, унинг анъаналарига, тили ва маданиятига муҳаббат ва ҳурматни тарбияламасдан туриб, ўз халқини миллатларнинг бутун жаҳон ҳамжамиятида тенглардан бири сифатида идрок қилувчи ҳақиқий инсонни, ўз Ватанининг жонкуярини тарбиялаш мумкин эмас. Ватанпарварлик, фуқаролар якдиллиги — ёш ва мустақил Ўзбекистон давлати барпо этилаётган негиздир. Айни шу нарса жамиятни қайта ўзгартириш йўлидаги қийинчиликларни енгиб ўтишга, ҳамжиҳатлик ва ҳамкорликка эришишда ёрдам беради».

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов қаламига мансуб «Ўзбекистоннинг ўз истиқлол ва тараққиёт йўли» номли рисоласидаги сафарбар сатрлар Форишдаги халқ ўйинларининг руҳини яққол акс эттирди.

Баҳриддин САТТОРОВ,
Раҳматулла ЮНУСОВ,
Саъдулла ҲАКИМ.

Мактабгача тарбия муассасаларида

ЎЗБЕКЧА ТЎН КИЙДИРИБ...

Ҳар қандай инсоннинг маълум маънода сирлари бўлади. Катталар ўз сирларини яқин одами ёки дўстига айтиб, улар билан бирга фикрлашади, баҳслашади, хулосалар чиқаради. Хўш, болаларчи, кичик боғча ёшидаги болалар, улар кимга айтади?

Кўпгина болаларнинг аксарият вақти боғчада ўтади. Уларнинг ҳам, ўз-ўзидан, яхши кўрган ва бирга ўйнайдиган ўртоқлари бор. Лекин, нима бўлганда ҳам, болаларнинг ҳақиқий ўртоқлари ўйинчоқлар ва қўғирчоқлар бўлиб қолаверади. Бола ўз «сир»ини қўғирчоғига айтади, улар билан «тиллашади», «суҳбатлашади». Бу суҳбатлар шундай беғубор ва мусаффо бўладики, бола дунёни худди шундай покликда тасаввур қилади.

Маълумки, қўғирчоқ ўйнаш билан қиз болада илк ёшидан оналик ҳисси юзага келади, ўғил болада эса турли касбларга бўлган ҳавас уйғонади. Аммо, очиғини айтганда, ҳозирги вақтда болалар учун ишлаб чиқарилаётган ўйинчоқларнинг қулай, чиройлилиги, турлари ва сифатига эътибор берилмаяпти. Шу сабабли бўлса керак, боғчаларда куннинг иккинчи ярмида ўтказиладиган болаларнинг кўнгил очиш вақтларида муҳим ўрин эгаллайдиган, улар севиб томоша қиладиган ва зўр қувонч билан иштирок этадиган қўғирчоқ театрига нисбатан эътибор яхшиланмаяпти. Аслида эса қўғирчоқ театри болаларга хурсандчилик ва қувонч бахш этиш билан бирга, уларнинг ахлоқий ҳислари, дунёқараши ва теварак-атрофга маълум бир муносабатларининг шаклланишида муҳим аҳамиятга эга соҳадир. У орқали болаларда дўстлик, ҳақгўйлик, қўрқмаслик, тадбиркорлик, қийинчиликларни ирода кучи билан енга олиш қобилияти ривожланади. Шунингдек, бундай жажжи саҳна асарларидаги бадиий образлар, персонажлар, безаклар, сўз ва мусиқа — буларнинг ҳаммаси боланинг асар мазмунини енгил, аниқ ва тўғри тушунишига ёрдам беради, бадиий дидининг янада ривожланишига таъсир қилади.

Болалар онгини ривожланиш сари йўлловчи воситалардан яна бири стол устида намойиш этиладиган қўғирчоқ театридир. Бу, албатта, ҳар қандай болалар гуруҳлари учун ҳам энг қулай усул ҳисобланади. Бундай тадбирда болалар фаол иштирок этадилар, уни томоша қиладилар. Аммо мана шу масалада ҳам бир талай қийинчиликларга дуч келинади. Яъни, боғчаларда қўйиладиган жажжи саҳна ёки «стол усти» асарларини ижро этиш, ўзбек халқ эртакларини саҳналаштириш учун шунга мос ёки соф миллий ўйинчоқлар йўқ. Ҳамма ўйинчоқ ва қўғирчоқлар рус миллий саҳна асарлари учун мосланган. Уларни ўзбекчалаштириш эса осон эмас. Аммо, шунга қарамай, боғчаларда тарбиячилар ўйинчоқ ва қўғирчоқларга миллий руҳ беришга ҳаракат қилишяпти. Қўғирчоқларга мослаб ўзбек миллий либосларини тикиб кийинтириляпти. Лекин, нима бўлганда ҳам, бу каби «қайта ишлов бериш» билан кўзланган мақсадга тўлиқ эришиб бўлмаслиги маълум. Шунинг учун, албатта, ўзбек халқ эртаклари қаҳрамонлари, рўзғор буюмлари, турли-туман қуш ва ҳайвонларни, умуман, жониворларни акс эттирувчи ўйинчоқлар ишлаб чиқарилса кўнгилдаги иш бўларди.

— Авваллари биз маълум сабабларга кўра, фақат рус халқ эртакларини саҳналаштирар эдик, — дейди биз билан суҳбатда Тошкент шаҳар Шайхонтоҳур туманидаги 321-болалар боғчаси тарбиячиси Тамара Эргашева. — Бу, ўз навбатида, фарзандларимизни миллий ифтихор руҳида тарбиялашга халақит берар эди. Энди эса ўзбек халқ эртакларидан «Уртўқмоқ», «Олтин тарвуз», «Лайлак билан тулки», «Бўри ва эчки», «Тулки билан турна» кабилар асосида қўғирчоқ театрларини ташкил қилаяпмиз. Лекин бунда ҳам қўғирчоқлардан ўзбекчалаштириб фойдаланишга тўғри келаяпти. Албатта, ўзбекча қўғирчоқ театрлари учун ўйинчоқ ва инсценировкалар ишлаб чиқилса, деган таклифимиз бор.

Барча болалар боғчаларида бўлганидек, бу ерда ҳам тарбиячилар томонидан ясалган турли-туман қўғирчоқлар бор. Мисол учун, «Шолғом» рус халқ эртагидаги бобога ўзбекча чопон кийдириб, «Зумрад ва Қиммат» эртагидаги ота ўрнида, набирасига эса атлас кўйлак кийдириб Зумрад ўрнида фойдаланаётирлар. Сирасини айтганда, тарбиячиларнинг бу каби тадбиркорлигини қутламоқ ва қувватламоқ керак.

Миллий онгимиз, дунёқарашимиз, она тилимиз, Ватанимиз тарихига ҳамда миллий маданиятимизга нисбатан дунёқарашимиз тубдан ўзгармоқда. Бу ҳам бўлса, Ўзбекистоннинг мустақил деб тан олиниши ва ўзбек тилига давлат мақоми берилгани шарофатидир. Шундай экан, боғчаларни ҳам миллийлаштириш, миллий ўйинчоқлар билан таъминлаш, миллий асарлардан кенг фойдаланган ҳолда театрлар кўрсатиш ҳозирги куннинг кечиктириб бўлмайдиган муҳим вазифаларидан бири бўлиши лозим.

Республика ўқув методика марказида мактабгача тарбия муассасаларини миллийлаштириш учун кўпгина ишлар амалга ошириляпти. Ўзбек тилида тарбиячилар учун дастурлар, қўлланмалар, методик тавсияномалар, байрам сценарийлари ишлаб чиқилмоқда. Ўтган йили бу ерда миллий ўйинчоқлар кўрик-танлови ўтказилган эди. Унда республикамизнинг барча вилоятларидан тарбиячиларнинг ўз қўллари билан яратган миллий ўйинчоқлари намойиш қилинди. Бу кўрик-танлов ҳақида газета-журналларда, телевидениеда хабар берилди, ташвиқотлар ўтказилди. Бир қанча ташкилотлардан ва Тошкентдаги «Семурғ» номли ўйинчоқлар фабрикасидан вакиллар келиб намуналар олиб кетишди. Лекин, мана, бир йил бўляптики, улардан ҳеч қандай дарак йўқ.

Биз болалар ёзувчи ва шоирларидан ҳам илтимос қилар эдикки, болалар театрлари учун кичик асарларни кўпроқ ёзсалар. Тарбиячилар бу асарлардан фойдаланиб, миллийлик, миллий маданиятимизга нисбатан яхши муносабатни болаларимиз онгларига сингдириб борсалар, уларнинг она юртимиз ва бой маданий меросимизга бўлган меҳр-муҳаббати янада ошарди. Боғча болалари эса ўйинчоқлар ишлаб чиқарувчи ташкилотлардаги амакижонларидан қўғирчоқлар кутиб қоладилар.

Малоҳат ҲАЙДАРОВА,
Республика ўқув-методика марказининг мактабгача тарбия бўлими методисти.

Йиллар ва йўллар

ДИЙДОРЛАШУВ

Чиноз туманидаги Н. Г. Чернишевский номли 5-ўрта мактаб жамоаси ўз ўқувчилари, билим даргоҳининг анъаналари билан ҳақли равишда фахрланади. Зотан, мактаб ташкил этилганидан буён ўтган 60 йил мобайнида қанчадан-қанча ёшлар ҳаётга йўлланма олишмади дейсиз.

Темир йўл ёқасида жойлашган Олмазор (собиқ Вревский) посёлкасида қад кўтарган мактабда дастлабки йилларда эллик-олтмиш ўқувчи таълим олган бўлса, ҳозирги кунда мингдан ортиқ ўғил-қиз ўқийди.

Мактабнинг илк битирувчилари 1941 йили қўлларига етуклик аттестати олишди. Битирувчилардан олти нафари фронтга жўнашди. Афсуски, улардан бирор киши ҳам уйларига қайтмади.

Ўтган йиллар мобайнида тўрт авлодга мансуб мингга яқин йигит-қиз мактабни тамомлади. Улар орасида ўқитувчилик касбини танлаганлар ҳам талайгина. Собиқ талабалардан Тамара Гаврилова, Мария Бояринова, Борис Пак, Нури Жебаров, Илясёр Салахова, Валентина Гурино, Ахтам Гасимов ва бошқалар қадрдон мактабларига келишди.

Мактабни тамомлаб чиққанлар орасида халқ хўжалигининг турли соҳаларида сидқидилдан меҳнат қилаётганлар, илм-фан соҳасида юқори чўққиларга кўтарилганлар оз эмас. Жумладан, Қобилжон Ҳасанжонов — иқсод фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси ишлаб чиқариш кучларини ўрганиш қўмитаси раисининг ўринбосари, Александр Свиридов — кимё фанлари доктори, профессор, Жанна Эллерт — филология фанлари доктори, Майя Эллерт — фалсафа фанлари доктори, Эрбўта Файзиев — техника фанлари доктори...

Собиқ талабалар орасида шифокорлар, инженерлар, агрономлар, дипломатия ходимлари ва бошқа касб эгалари кўп. Мактабда ўтказинладиган юбилей тантаналарида, байрам ва фестивалларда улар ўз устозлари, ўқувчилик йилларини фахр-ифтихор билан эслашади.

— Ўтган йиллар мобайнида мактабга бир қатор кишилар директорлик қилди, — дейди мактаб директори Нури Жапаров. — Улар орасида Николай Ибрагимовнинг хизматлари алоҳида таҳсинга лойиқ. У директорлик қилган 1956 — 1976 йилларда мактабнинг моддий техника базаси сезиларли даражада мустаҳкамланди. Жумладан, билим масканида 14 та синф хонасидан иборат қўшимча бино қад кўтарди.

Мактабда яқинда ўтказилган Наврўз байрами ўқувчиларнинг билим ва қобилиятлари кўригига, шодлик ва нафосат байрамига айланиб кетди.

А. ОРИПОВ.

Суратларда: байрам тантанасидан лавҳалар.

ҚУТЛАЙМИЗ!

Ҳурматли Насиба БЎРИЕВА!

Узоқ йиллардирки, халқ фарзандини тарбиялаб, таълим беришдек масъул ишга жонингизни бахшида этгансиз. Сиздан сабоқ олганларнинг барчаси ҳам ҳаётда ўз йўлини топиб, юрт учун, эл учун хизматда камарбасталик қилиб келмоқда.

Таваллуд топган ушбу кунингизда Сизга соғлиқ, саломатлик, ишларингизда зафарлар ёр бўлишини тилаб қоламиз.

Тошкент шаҳар Чилонзор туманидаги 201-мактаб жамоаси.

Ҳурматли Ойдин СУЮНОВА!

Атоқли шоиримиз Шуҳрат муаллималарни ҳаёт бўстонининг боғбони, умр карвонининг сарбонига ўхшатганида Сиз каби ўз касбининг фидойиси, камтарин, меҳнаткаш кишиларни кўзда тутган бўлса ажаб эмас.

Зеро, Сиз Қарши давлат дорилмуаллимини тугатгач, 1964 йилдан меҳнат фаолиятингизни бошлаб, ўқитувчилик касбини улуғлаб келаяпсиз. Турмуш ўртоғингиз билан бирга 9 фарзандни ўқитиб эл сафига қўшдингиз.

Муборак ёшингиз билан Сизни чин дилдан қутлаймиз.

Қашқадарё вилояти Чироқчи туманидаги Ҳасан Бойқораев номли 52-мактаб жамоалари.

Муҳтарам Бўрихўжа АЛИМОВ!

Муборак 60 ёшингиз билан Сизни чин юракдан табриклаймиз! Сиз мактабимизга чорак асрдан зиёд вақт раҳбарлик қилдингиз. Шу даврда жуда кўп устоз бўлиб, муаллимлик маҳоратингизни ўргатдингиз, мактаб жамоасидан меҳр-муҳаббатингизни аямадингиз.

Қутлуғ таваллуд кунингизда шогирдларингиз Сизга асрдек узоқ умр, булоқ сувидек сокин ҳаёт, мустаҳкам сиҳат-саломатлик тилайдилар.

Тошкент шаҳар Яккасарой туманидаги Майна Ҳасанова номли 144-мактаб жамоаси.

Ҳурматли устозимиз Бобоқул ТЎЮНОВ!

Сиз ҳаётингизнинг 30 йилини ёш авлодга илму одоб беришга бағишладингиз. Шунинг учун ҳам халқ хўжалигининг турли соҳаларида меҳнат қилаётган, олий ўқув юртларида таълим олаётган ёшлар Сизни устоз деб эъзозлашади. Сиз, азиз устозимизни қутлуғ 55 ёшингиз билан муборакбод этиб, барча орзу-ниятларингизга етишишингизни тилаймиз.

Тошкент шаҳрида таҳсил олаётган шогирдларингиздан Ш. Ҳожибоқиев, О. Раззоқов, Ш. Улуғов, Т. Узоқов.

Ҳурматли Ражаббой НОСИРОВ!

Қарийб қирқ йилдирки, педагогика соҳасида меҳнат қилиб келаётирсиз. Ташкилотчилигингиз, ташаббускорлигингиз туфайли Сиз раҳбарлик қилиб келаётган Ғафур Ғулом номидаги мактабда таълим-тарбиявий ишлар кўнгилдагидек. Ўтган йиллар бесамар ўтмади. Меҳнатингиз ва одамий фазилатларингиз сабабли туманимизда обрў-эътибор орттирдингиз. «Ўзбекистон халқ маорифи аълочиси» унвонига эга бўлдингиз.

60 йиллик юбилей тўйингиз муборак бўлсин.

Каттақўрғон тумани халқ таълими бўлими ва Ғафур Ғулом номидаги мактаб жамоаси.

Китоб жавонингизга

ТАРИХ ҲАҚИҚАТИ

Мустақил Ўзбекистон учун тарих ҳақиқати билан дадил қуролланган, ўзлиги ва ўзгаларни ҳам онгли равишда англайдиган, шиддаткор, сиёсий етук фарзандлар зарур. Бу ижтимоий буюртмани тайёрлашда Ўзбекистон тарихи катта аҳамиятга эга. Бироқ уни ўқувчиларга етказувчи асосий куч бўлган тарих ўқитувчиларининг дунёқарашлари ҳали ҳам мустамлакачилик ғоялари таъсиридадир.

Бунда ўқитувчининг қўлидаги жанговар қурол, имон-эътиқодга таянилган, ҳақиқат руҳи билан суғорилган дарслик, ўқув қўлланмалари унинг асосий таянчи ҳисобланади. Буни тўғри англаган институтимиз методист олим ва илмий ходимлари ҳозирги қийин шароитда тарих ва ижтимоий фан ўқитувчиларининг оғирини енгил қилишга ўз ҳиссаларини қўшмоқдалар. Бўлимимиз катта илмий ходими Жумабой Раҳимов 1992 йили ноёб ҳужжатлардан иборат «Туркистоннинг чор Россияси томонидан забт этилиши» номли кўргазмали қўлланма яратди. Мазкур илмий иш бўлимимиз, сўнгра институтимиз Илмий Кенгаши муҳокамасидан ўтказилди. Ниҳоят, мазкур китоб босмадан чиқарилди.

Қўлланманинг муваффақиятли яратилишини таъминлаган омиллар — бу ноёб манбалар изчиллиги. Китоб саҳифаларининг ҳар бир варағи оғир дард, алам билан битилган, аниқ ҳужжатлар, муҳим материаллар асосида битилган.

Ўрта Осиёнинг Россия хонликлари билан муносабатлари ва босиб олиниши муаммосини тарих ҳақиқати асосида дарсликларга олиб кириш ўқитувчиларни қийнаётган муаммо эди. Ж. Раҳимов уни илмий-педагогик асосда ижобий ҳал қилиб берди. Республика вилоятларидан қўлланмани зудлик билан барча маориф бўлимларига етказиб беришларини сўраб келаётган хатлар ва нуфузли илмий ташкилотлардан олинган талабномалар китоб педагогик-дидактик жиҳатдан пухта яратилганлигини кўрсатади.

Ғ. МАҲМУДНАЗАРОВ,
республика халқ таълими ходимлари малакасини ошириш Марказий институти доценти.

ГУЛЛАР ВА ҚУШЛАР БАЙРАМИ

Қамаши туманидаги «Ёш табиатшунослар станцияси»да гуллар ва қушлар байрами ўтказилди. Байрамга Қашқадарё воҳасидаги жамики қуш ва гуллардан, қуш тухумлари, инлари, гул уруғлари ва бошқа хил гербарийлар олиб келинган эди. Кўрик-танлов тарзида ўтказилган адабий-мусиқий бу тадбирда тумандаги Абдулла Қаҳҳор ва Амир Темур номли мактаб вакиллари тайёрлаб келган гуллар ва қушлар юқори баҳоланиб, мазкур мактаблар ғолиб деб эълон қилинди.

Ў. РАҲИМОВ.

ЎҚИТУВЧИ ЁН ДАФТАРИГА

1992 йили Ўзбекистон Республикаси Президенти И. А. Каримовнинг ташаббуси билан ўқитувчиларнинг иш ҳақи, нафақалар ва стипендияларни ошириш тўғрисида бир эмас, қаторасига 6 марта махсус фармон чиқарилди. Қарангки, биргина ана шу мақсадлар учун 150 миллиард сўмдан ортиқроқ пул сарфланди. Шундан 85 миллиард сўми давлат бюджети ҳисобидандир. Яқинда чиққан янги фармонга кўра, иш ҳақи ва нафақаларнинг 20 фоиз оширилиши йилнинг биринчи чорагидаёқ қарийб 20 миллиард сўмни талаб қилди.

Жорий йилнинг фақат биринчи чорагида мактаб ўқувчиларига бепул нонушта бериш ва уларни имтиёзли овқатлантиришни ташкил қилишга 2 миллиард сўм, талабаларнинг имтиёзли овқатланишига эса 440 миллион сўм сарфланди. Бу рақамлардан ҳам кўриниб турибдики, жуда катта маблағ биргина шу тармоқнинг ўзида сарфланмоқда. Бироқ жумҳурият раҳбарияти келажакни кўзлаб, эзгулик йўлида иш тутаётган экан, бундай оқилона ишни фақат, қўллаб-қувватламоқ, мустақил республиканинг келажак равнақи учун ташланган дадил қадам деб билмоқ лозим.

Қ. ТЎЛЕБОЕВ.

КУЛОЛЧИЛИККА ЭЪТИБОР ОШАЯПТИ

Навбаҳор туманидаги Абу Али ибн Сино номли 24-ўрта мактабда кулолчилик тўгараги очилганига ҳали кўп вақт бўлгани йўқ. Мактабнинг 7, 8, 9-синф ўқувчилари Абдуқаҳҳор Тошев раҳбарлигида кулолчилик сирларини ўрганиб, қушлар, ҳайвонлар, гул туваклари, ваза каби буюмларни гилдан ясаб, пишириб, ранг бериб ишлаб чиқармоқдалар. Тўгарак фаолиятининг истиқболини ҳис этган туман халқ таълими бўлими мудири Қурбонали Эргашев бу соҳани янада ривожлантириш учун барча шарт-шароитларни яратиб беришни ўз зиммасига олди.

Р. НАСИМОВ.
Навоий вилояти.

ТЕРАКЛАР ШОВУЛЛАЙДИ

Олтинкўл туманидаги 49 та умумий ўрта таълим мактабларининг жамоалари кўчат ўтказиш мавсумини уюшқоқлик билан якунлашди. Мактаблар қошидаги ер-участкаларига, ариқ ёқаларига 10 мингдан зиёд мевали, 3 мингдан ортиқ манзарали дарахт кўчатлари, жумладан, 2,5 мингдан зиёд терак ниҳоллари ўтқазилди. Бу борада тумандаги 2, 8, 21, 27, 41 ва 42-мактабларнинг жамоалари фаоллик кўрсатишди.

Ш. КЕЛДИЕВ.

(Газетамизнинг навбатдаги сони 19 майда чиқади).

Бош муҳаррир
Саъдулла ҲАКИМ.

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги жамоаси Андижон вилояти халқ таълими бошқармаси бошлиғи Жўрабой Халиловга волидаи муҳтарамаси

Тўтихон ХЎЖАМБЕРДИЕВА

вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

Тошкент шаҳар Акмал Икромов тумани халқ таълими бўлими ва 81-мактаб жамоаси шу мактаб директори Валижон Умаровга онаси

Ойниса БЕКМУҲАМЕДОВА

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

Тошкент шаҳар халқ таълими Бош бошқармаси ҳамда Шайхонтоҳур туман халқ таълими бўлими шу туман халқ таълими бўлими ходими

Эргаш ПЎЛАТОВ

вафот этганлиги муносабати билан оила аъзолари, яқинларига ҳамдардлик билдиради.

Тошкент шаҳар халқ таълими Бош бошқармаси ҳамда Шайхонтоҳур туман халқ таълими бўлими шу туман халқ таълими бўлими ходими

Акромхўжа ЗИЯХЎЖАЕВ

вафот этганлиги муносабати билан оила аъзолари, яқинларига таъзия изҳор этади.

Тошкент шаҳар Шайхонтоҳур туман халқ таълими бўлими, 95-мактаб жамоаси шу мактабнинг рус тили ўқитувчиси

МУШЕЕВА Роза Исмоиловна

вафоти муносабати билан оила аъзоларига чуқур таъзия изҳор этади.

Меҳнат — тарбиячи

МУАЛЛИМГА КЎП НАРСА БОҒЛИҚ

Ҳозир қаерда бўлманг, ким билан суҳбатлашманг, республикамизнинг мустақилликка эришганлигини фахр билан тилга олишаётганлигини эшитасиз. Албатта, қувонмай бўладими? Лекин гап мустақиллик ҳақида кетаркан, унга эришганлигимиз билан бир қаторда пойдеворини мустаҳкамлаш, келажак тамал тошини яратишни ҳам жиддийроқ ўйласак, бунга ҳозирданоқ киришсак яхши бўларди. Фикримча, бунинг учун, аввало, ўқитувчилар олдида ҳам энг муҳим ва масъулиятли ишлар турганлигини ҳис қилмоғимиз даркор.

Мен меҳнат таълими фани бўйича бир неча йилдан буён мактабда ёшларга сабоқ бериб келаман. Ўтган даврдаги тажрибаларим, устозлардан ўрганган ўгитларимни жамлаб, ўқувчиларимга янгича шароит талабидан келиб чиқиб сабоқ бераман, уларни ҳаётга тайёрлайман.

Инсон меҳнатда тобланиб, чиниқади, меҳнат туфайли ҳаётни, заминни ўрганади, келажакни яратади. Ёшларни ҳаётга тайёрлашда, аввало, ана шу ақидага амал қилиб, фақат дарслик, дастур ва ҳикматлар билан чегараланмай, амалий ишга ҳам жалб этиш муаллим сифатида олдимиздаги бош мақсадларимиздан биридир. Мактабимизда иккита мослаштирилган меҳнат хоналари мавжуд бўлиб, бирида ўғил болалар устачилик, дурадгорлик, ҳунармандчилик билан шуғуллансалар, иккинчисида эса қиз болалар каштачилик, гилам тўқиш, дастгоҳда ишлаш сирларини ўрганишади.

Ўқувчиларимизнинг ҳам кейинги даврда қўллари ишга анча келишиб қолди. Буни дарс жараёнида, уйда мустақил бажарилган ишлар самарасида кўраяпмиз. Мактабда меҳнат таълими дарсларида ёшларга ҳунар сирларини ўргатиш билан биргаликда деҳқончилик ишларидан ҳам бохабар бўлишга жиддий эътибор бераяпмиз. Бунинг учун эса мактабимиздаги ер-участкаси қўл келмоқда. Чунончи, ўқувчиларимизнинг кучи билан меҳнат дарсларида бу ерда боғ ташкил этганмиз. Эндиликда ана шу боғда бир неча юз туп мевали ва манзарали дарахтлар қад кўтариб, олди ҳосилга кирди ва ўқувчиларнинг ўзларига тарқатилмоқда.

Ерга ишлов бериш, ундан оқилона фойдаланиш, табиий бойликларимизни асрашга ҳам кенг аҳамият берилиб, бу борада йиғилган тажрибалардан ўрганамиз, илғор деҳқонлар билан ҳам қизиқарли учрашувлар уюштириб турамиз. Мақсад эса битта, у ҳам бўлса ёшларни ҳозирданоқ ҳаётга тайёрлаб боришдир.

Ҳозирги бозор иқтисоди шароити барчамиздан ҳам ҳаётга жиддий қарашни, ишбилармонлик ва тадбиркор бўлишни талаб этмоқда. Баски, шундай экан, бу масалага биз ўқитувчилар алоҳида назар билан қараб, ёшларимизни янги давр руҳида тарбияламоғимиз лозим.

Юқорида мен меҳнат дарсида ўқувчилар билан ишлаш тажрибасидан бир шингилини келтирдим, холос. Асосий мақсад шуки, меҳнат дарсида фақат дарслик ва дастур билан чегараланган муаллим келажакда ҳеч бир натижага эриша олмаслиги турган гап. Шу боис ўқувчини ёшликдан, қолаверса, мактабдан меҳнатда чиниқтириш, ҳунар сирларини ўргатиш ҳар бир меҳнат таълими мутахассисининг олдидаги бош мақсад бўлмоғи лозим деб ўйлайман.

Зулфия ТОЖИЕВА,
Қамаши туманидаги 54-мактаб ўқитувчиси.

Таъсис этувчилар: Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги Халқ таълими ва фан ходимлари касаба уюшмаси Марказий қўмитаси ҳамда Ўзбекистон Педагогика жамияти

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700083, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.

ТЕЛЕФОНЛАР: масъул секретарь — 32-54-17, хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 32-55-58, 52-35.

ИНДЕКС: 64595.

Рўйхатдан ўтиш тартиб № 000040.
Буюртма Г—239. 117209 нусхада босилди, ҳажми — 2 босма табоқ. Офсет усулида босилган, қоғоз бичими А—2. Босишга топшириш вақти 20.00.

Босишга топширилди — 19.00.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Маҳкамасининг Ишлар бошқармаси ҳузуридаги «Шарқ» нашриёт-матбаа концерни. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй. 123456.